

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Társadalomtudományi Kar
ALAPKÉPZÉS

**Trianon értelmezései politikai térben:
Narratív klaszterek és tematikus
különbségek**

Konzulens:
Dr. Barna Ildikó

Készítette:
Gályász Balázs János
I91Q6Q
Szociológia alapszak

2025. április

EREDETISÉGNYILATKOZAT

(Kitöltés után a szakdolgozat/diplomamunka részét képezi.)

Alulírott *Gályász Balázs János* az ELTE TáTK Szociológia BA hallgatója

fegyelmi felelősségem tudatában nyilatkozom, és aláírással igazolom, hogy a(z) Trianon értelmezései politikai térben: Narratív klaszterek és tematikus különbségek szakdolgozat/diplomamunka **saját, önálló szellemi munkám**, az abban hivatkozott, nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogok szabályainak megfelelően történt.

Tudomásul veszem, hogy szakdolgozat/diplomamunka esetén plágiumnak számít:

- a szó szerinti idézet vagy fordítás közlése idézőjel és hivatkozás megjelölése nélkül;
- a tartalmi idézet hivatkozás megjelölése nélkül;
- más publikált gondolatainak saját gondolatként való feltüntetése.

Alulírott kijelentem, hogy a plágium fogalmát, valamint a HKR 74/A–C. §-aiban foglalt rendelkezéseket megismertem, és tudomásul veszem, hogy

- a szakdolgozatom/diplomamunkám szövege a benyújtása után plágiumellenőrző szoftverrel vizsgálható,
- plágium esetén szakdolgozatom/diplomamunkám értékelés nélkül visszautasításra kerül,
- plágiumvétség esetén fegyelmi eljárás indítható.

Budapest, 2025.04. 12.

.....
a hallgató aláírása

Absztrakt

A kormánypárt egyre növekvő térnyerésének egyik oka az általuk kialakított emlékezetpolitika. Ennek kiemelkedő eleme Trianon, amely történelmi eseményként tovább él a jelenben is. Dolgozatomban a trianoni békeszerződés kollektív emlékezetének politikai narratíváit vizsgáltam. Egy online médiából gyűjtött újságcikk-adatbázist elemeztem klaszteranalízissel és a NarrCat eszköztárának segítségével. Elemzésemben összehasonlítottam a kormányközeli, balliberális és szélsőjobboldali diskurzusokat, feltárva narratív különbségeiket az egyes topikokban.

Kulcsszavak: *Trianon, emlékezet, politika, emlékezetpolitika, narratíva, NarrCat, topikmodell, klaszterelemzés*

Tartalomjegyzék

Absztrakt	3
1. Bevezetés.....	1
2. Elméleti és módszertani háttér	3
2.1. Trianon mint emlék	3
2.2. Trianonhoz kapcsolható emlékezési mechanizmusok	6
2.2.1. Antagonisztikus és kozmopolita emlékezés	6
2.2.2. Forró és hideg emlékezés	7
2.3. A narratív pszichológiai megközelítés	9
2.3.1. NarrCat: a narratív kategoriális tartalomelemzés eszköze	10
2.3.2. Korábbi kutatások Trianonról a NarrCat eszköztárával	12
2.4. A szöveg mint adat: természetesnyelv-feldolgozás a szociológiában	14
2.4.1. LDA topikmodell	15
3. A kiinduló kutatás, adatok és klaszterek létrehozása	17
3.1. Kiinduló kutatás.....	17
3.1.1. A szerzők által létrehozott topikok.....	18
3.1.2. A kutatás eredményei	19
3.2. Adatok	20
3.3. Klaszterelemzés	22
3.3.1. A K-középpontú klaszteranalízis.....	22
3.3.2. Aktivitás és intencionalitás.....	24
3.3.3. Passzivitás és kényszer.....	25
3.3.4. Kogníció és érzelem	26
3.3.5. Pozitív érzelem és negatív érzelem	27
4. Kutatási kérdések, hipotézisek	28

5. Elemzés és eredmények	29
5.1. Klaszterek, topikok és politikai oldalak kapcsolata háromdimenziós kereszttáblában ...	29
5.1.1. Aktivitás és intencionalitás eredményei	30
5.1.2. Passzivitás és kényszer eredményei	31
5.1.3. Kogníció és érzelem eredményei	33
5.1.4. Pozitív érzelem és negatív érzelem eredményei.....	35
6. Összefoglalás	36
Felhasznált irodalom	38
Függelékek	40

1. Bevezetés

A trianoni békeszerződés központi helyet foglal el a magyar kollektív emlékezetben és a köztörténelem (*public history*) része. Ezt bizonyítják a Trianon 100. évfordulója alkalmából a Trianon100 MA -Lendület Kutatócsoport által megrendelt 2020 május-június időszakában készített kutatás eredményei is. A megkérdezettek háromnegyede nyilatkozott úgy, hogy inkább vagy nagyon érdeklik a trianoni békeszerződés körüli történelmi események. A válaszadók 94 százaléka gondolta úgy, hogy a trianoni események túlzóak és igazságtalanok voltak a magyarokkal szemben, és 85 százalék értett egyet azzal az állítással, hogy a békeszerződés Magyarország legnagyobb tragédiájának számított. Majdnem ugyanilyen mértékben (84%) értettek egyet a kutatásban résztvevők azzal az állítással, hogy „Magyar az, akinek fáj Trianon”. Ugyanakkor ezen kimagasló eredményekhez szerényebb adatok társulnak a tényleges tudás tekintetében. A válaszadók 43 százaléka tudta helyesen a trianoni szerződés aláírásának pontos évszámát, míg napra pontosan csupán 27 százalék tudott helyes választ adni. A megkérdezettek közel fele (48%) saját bevallása szerint elismeri, hogy keveset tud Trianonról, és csak egy-két részletet tud felidézni a békeszerződéssel kapcsolatban (Soreco, 2020).

2010 után Trianon az Orbán-rezsim emlékezetpolitikájának középpontjába került (Feischmidt, 2020; Gyáni 2012c). Az Orbán-kormány például egyik első intézkedéseként június 4-ét, a trianoni békeszerződés aláírásának időpontját a Nemzeti Összetartozás Napjává nyilvánította. Az évente megismétlődő események mellett a kormány különböző lépésekkel igyekszik alakítani a kollektív emlékezetet; arra törekszik, hogy Trianon a köztörténelem kedvelt témája maradjon (Feischmidt, 2020).

Mindemellett meg kell megjegyezni, hogy Trianon ideológiai szempontból kifejezetten megosztott témája a magyar történelemnek (Barna és Knap, 2022), ez pedig politikai törésvonalakat képez a társadalomban. Sokan – főként a jobboldalon – traumaként élik meg a trianoni veszteségeket, egyeseket a revizionizmus vágya is hajt (Feischmidt, 2020). Ezen kívül a jobboldali narratíva érzelmekkel viszonyul Trianonhoz, a baloldal ezzel szemben inkább távolító, érzelemmentes beszédmódot használ a témával kapcsolatban (Barna és Knap, 2022). Barna és Knap (2022) arra is rávilágított, hogy Trianon hogyan jelenik meg a Fidesz emlékezetpolitikájának egyik legfőbb elemeként, hogyan használja fel és értelmezi újra azt a számára kedvező módon.

Pfitzner Rudolf, pszichoanalitikus 2010-ben egy, a HVG-nek adott interjújában azt állította, hogy Trianon kollektív nárcisztikus sérülésként értelmezhető (Gerlőczy, 2010). Vagyis Pfitzner szerint a magyarok elveszítették vezető pozíciójukat a régióban a nemzetiségek mellett, és ezt sokan nehezen tudják elfogadni azóta is. Ahogy Pfitzner fogalmaz: „Le kellett szállni a táltos fehér lóról, márpedig ebbe a magyarság nem tudott belenyugodni” (Gerlőczy, 2010). Vagyis szerinte egyfajta sértődöttség dominál Trianon kapcsán, amelyet Kovács (2010) is állít. Azt fogalmazza meg, hogy a sértettség az, amely sokkal inkább továbbhagyományozódik Trianon kapcsán a fájdalom helyett (Kovács, 2010).

Dolgozatom fő kiindulópontja éppen ez a polarizált helyzet. Kutatásom a Research Center for Computational Social Science (RC2S2) kutatócsoportban 2020 és 2023 között zajlott *A politikai nyilvánosság rétegei Magyarországon (2001–2020)* című kutatáshoz¹, valamint az ennek eredménye alapján elkészült *Representation of the Trianon Peace Treaty in the Hungarian Online Media on the 100th Anniversary – A text mining approach to memory policy mechanisms using topic model and narrative psychological indicators* című tanulmányhoz kapcsolódik (Németh & mtsai., 2024). A RC2S2 kutatói által hozzáférhettem az általuk létrehozott adatbázishoz. Szakdolgozatom a szerzők munkáját gondolja tovább a klaszterelemzés módszerét felhasználva.

A szerzők munkájukban arra tettek kísérletet, hogy 2017 és 2020 között megjelent online újságcikkeket vizsgáljanak és különbségeket tárjanak fel az egyes ideológiai oldalak között. A mintájukban kormányközeli, balliberális és szélsőjobboldali online sajtóban megjelent cikkek szerepeltek. Az írások mind Trianon témakörével foglalkoztak, ezen belül hét különböző témát azonosítottak a szerzők. Ezt követően azt is megvizsgálták, hogy az egyes narratív pszichológiai jellemzők hogyan jelennek meg a különböző politikai beállítódású újságcikkeiben. Azt találták, hogy mind a topikok tekintetében, mind a narratív pszichológiai jellemzők mentén szignifikáns különbségek mutatkoznak a politikai oldalak között. Elemzésemben a már kialakított topikokat használtam fel és ezek összefüggését a narratív pszichológiai jellemzőkkel egy új módon vizsgáltam meg. Különböző klasztereket hoztam létre az adatbázisban szereplő cikkekből az egyes narratív pszichológiai modulokat felhasználva. Az így kialakult klaszterek sajátja, hogy a program a lehető leghomogénebb csoportok létrehozására törekedett, vagyis a csoportok jellemezhetők sajátos narratív jellemzőikkel. Majd háromdimenziós kereszttáblák segítségével az egyes

¹ A kutatást az NKFIH támogatta (azonosító: K-134428). A kutatás vezetője Németh Renáta volt.

ideológiai oldalakon belül elemeztem a narratív klaszterek és topikok kapcsolatát. Elemzésem célja az volt, hogy a topikok és a narratív pszichológiai jellemzők összefüggését egy új módon vizsgáljam meg. Ez egyrészt lehetőséget ad az eredmények korábbi interpretációjának bővítésére és a módszerek validitásának tesztelésére is.

A dolgozatom szerkezete némileg eltér a hagyományos felosztástól, mivel a kutatási kérdések és a hozzájuk kapcsolódó specifikus hipotézisek értelmezhetősége ezt szükségessé teszi. Egyes eredményeimet szükségesnek érzetem előrébb helyezni a szöveg koherenciája érdekében. Így a 3. *A kiinduló kutatás, adatok és klaszterek létrehozása* című fejezet már tartalmazza az általam elért eredmények egy részét, pontosabban az általam kialakított narratív klaszterek interpretációját. Így az elméleti és módszertani háttér után megismerheti az olvasó azokat a narratív-pszichológiai klasztereket, amelyekre a hipotézisek épülnek.

A dolgozatom struktúrájában továbbá nem szerepel önálló módszertani fejezet. Ennek oka, hogy az általam alkalmazott topikmodellezés szoros kapcsolatban áll az elméleti háttérrel, míg a klaszterelemzés, amelyet a 3. fejezetben mutatok be, a létrehozott klaszterek interpretálására koncentrál. A módszertani rész így integrált módon van jelen a munkámban ezzel is erősítve a szöveg érthetőségét.

2. Elméleti és módszertani háttér

2.1. Trianon mint emlék

1920. június 4-én az I. világháborút lezáró Párizs környéki békeszerződések részeként aláírták a trianoni békeszerződést. Az ország 63,5%-a „elveszett”, ebből 3,2 millió magyar kényszerült másik országba. Ugyanakkor a kialakult helyzet miatt nagyságrendileg 400 ezer ember vándorolt vissza Magyarországra, köztük rengeteg diplomás értelmiségi, amely felborította a társadalmi összetételt (Bódy, 2013). A békeszerződés értelmében az ország számos nagyvárosát veszítette el, így a településszerkezet is erőteljesen eltorzult, Budapest hangsúlyossá vált, míg a vidék rengeteget veszített jelentőségéből. Gazdasági szempontból is hátrányos helyzetbe került az ország. Korábbi piaci kapcsolatok szakadtak meg, számos gyár- és iparközpontot veszített Magyarország, illetve egyre erősödött az infláció is. Mindezeket pedig a jóvátétel fizetése is súlyosbította (Bódy, 2013).

A trianoni békeszerződés következtében Magyarország elvesztett területeinek visszaszerzése központi kérdéssé vált a két világháború között. Az ország és a politikai elit revízió utáni vágya

meghatározta annak politikáját, a szélsőjobboldali politika erősödését és a német orientációt Magyarország ezzel nemcsak külpolitikai, hanem belpolitikai változáson esett át. Ez eredményezte a zsidóellenes törvénykezés fokozódását, ilyen például az 1920-ban megjelent *numerus clausus* törvény, amely korlátozta a zsidók egyetemi beiratkozását, amely összefüggésben áll a már korábban említett vándorlással és a társadalmi összetétel változásával is. A jobbratolódás és a németektől való függés eredményeként egyre radikálisabb zsidóellenes intézkedéseket hoztak az ország vezetői, mint például az első zsidótörvényt, amely a zsidók arányát az értelmiségi foglalkozásokban 20 százalékban maximalizálta. Ezt fokozta a második zsidótörvény, amely már faji alapon határozta meg a zsidóság fogalmát és végül 1941-ben a harmadik zsidó törvény, amely megtiltotta a zsidók és nem zsidók közötti nemi és házassági kapcsolatot. Ezen döntések végül elvezetettek a magyarországi holokauszthoz, több százezer magyarországi zsidó megöléséhez (Barna, 2009).

A világháború utáni rövid, demokratikusnak nevezhető időszak a teljes kommunista hatalomátvétel következett. Kovács (2015) is megfogalmazza, hogy a kommunista időszak során Trianon témáját tilos volt szóba hozni. Ez azt eredményezte, hogy több évtized során nem kínálkozott lehetőség az események társadalmi feldolgozására. Ezt követően a rendszerváltás után rögzült állandó toposzként Trianon, amely azt eredményezte, hogy a köztörténelem gyakori témájává vált (Kovács, 2015). Ezek után fokozatosan vált a kollektív emlékezet szerves részévé.

A Trianon-kérdés napjainkban is élénken foglalkoztatja a magyar társadalmat, amit a közvéleménykutatások is alátámasztanak, ahogy arról korábban már szó volt (Soreco, 2020). Trianon tehát nem csupán egy történelmi esemény, hanem napjainkban is meghatározó társadalmi és politikai kérdés. Ugyanakkor Barna és Knap (2022) tanulmánya több ponton is alátámasztja, hogy Trianon témája megosztott emlékezetként maradt fenn. Különböző politikai oldalak mentén eltérő vélemények, eltérő attitűdök alakultak ki és vannak jelen.

Az Orbán-kormány az elmúlt 10 évben jelentősen formálta az emlékezetpolitikáját, melynek szerves részévé vált Trianon. Ennek egyik lépése a 2010. évi XLV. törvényben olvasható Nemzeti Összetartozás Napja, amely a határon túli magyarokra koncentrál. Lényege egyfelől, hogy kifejezze kapcsolódását a határon túlon élőkkel, másfelől, hogy tisztázza, a nemzethez való tartozás nem fizikai határokhoz, sokkal inkább nyelvi-etnikai hovatartozáshoz kötött (Feischmidt, 2014). Június 4-e tehát így vált hivatalosan is a trianoni emlékezet napjává. Kijelenthető, hogy a kormány

aktív alakítója a trianoni események újraértelmezésének, illetve befolyásolja, hogy a kollektív tudat hogyan gondol vissza a múltra, azon belül is Trianonra (Németh & mtsai., 2024). Az átélt történetek nyomán kijelenthető, hogy a legtöbb esetben úgy nyilatkoznak Trianonról mint történelmi traumáról, amely fennmaradt a kollektív emlékezetben. Kovács Éva (2015) tanulmánya szerint Trianon emléke azonban nem egyszerűen trauma. Jeffrey Alexander (2012, idézi Kovács, 2015) terminusát felhasználva azt állítja, hogy Trianon „kulturális trauma dráma”. Ennek lényege, hogy a ma élő közösség tagjai valójában nem szenvedtek el traumát. Fontos számukra az áldozati pozíció, ezért átformálják a múltat az emlékezetben, hogy ennek megfelelően maradjon fenn a jelenség, ezzel erősítve az összetartozást érzését (Kovács, 2015). Így tehát nem beszélhetünk a klasszikus pszichológiához tartozó trauma fogalmáról, hiszen ezen történelmi eseményekhez közvetlenül nincs már kapcsolódásunk, ezek csak ránk hagyományozódtak. Ahogy Kovács (2010) fogalmaz, a ma lévő „trianonozás” a sértettséget erősíti fel a társadalomban, a sértettség vált traumává.

Mindezek mellett azonban belátható az is, hogy Trianon emléke habituális (Kovács, 2015). Kovács (2015) Connerton (1989, idézi Kovács, 2015) nyomán alkalmazza a habitus fogalmát a trianoni emlékeztetere. A habitus, azaz a rutinból fakadó, készségszintű emlékezés számos példája mutatja, hogy a múlt tapasztalatai anélkül formálják jelenbeli viselkedésünket, hogy tudatosan reflektálnánk azok eredetére. Ebben az esetben az emlékezet nem csupán mentális folyamatként működik, hanem testi és gyakorlati szinten is rögzül, beépülve mindennapi cselekvéseinkbe (Kovács, 2015). Kovács pedig pont ezt emeli ki Trianon kapcsán is: ösztönös, automatikus érzések és gondolatok fűződnek hozzá. Trianon emléke továbbá emocionális, hiszen mindig magában hordozza a veszteség érzetét, az otthontalanság élményét (Kovács, 2015). Ezen kívül tekinthetjük Trianon emléket narratív szemléletűnek, amelynek középpontjában gyakran az etnocentrizmus áll. Az etnocentrizmusból fakadóan antagonisztikus ellentét is tapad hozzá: a különböző etnikumok, a különböző államok máshogy emlékeznek rá, amely a mai napig kibékíthetetlen (Kovács, 2015).

Trianon, Pierre Nora (2009) terminusával élve „*lieu de mémoire*”, emlékezeti hely vagy emlékezhely. „*A lieu de mémoire*-ok elsősorban maradványok, az emlékezetmegőrző tudat végső formái egy olyan történelemben, mely azért előhívja azokat, mert már nem ismeri őket” (Nora, 2009, p. 16.). Ezek az emlékezhelyek nem csak fizikai helyszínek lehetnek, hanem események, szimbólumok, tárgyak is, amelyek aktív részesei a kollektív tudatnak, ilyenek például a himnuszok, az ünnepek, a megemlékezések. Nora (2009) szerint, ahol nincs élő emlékezet, ott vannak jelen az

emlékezet helyei, vagyis a jelenben élőknek már nincs közvetlen tapasztalata Trianonhoz, de az emlékezet helyeivel valamiféle összeköttetést próbálnak teremteni. Ezek azért alakultak ki, mivel az organikus közösségi emlékezet háttérbe szorult, és szükségessé vált az emlékezet intézményesített formáinak megalkotása, ezzel is kapcsolódhatunk valamilyen formában a múlthoz. Ezt a gondolatot viszi tovább Gyáni (2012a) is: „Nincs Trianon emlékéen kívül még egy olyan magyar történelmi referencia, amely hasonlóképpen és ugyanezzel az erővel volna képes betölteni a *par excellence* magyar emlékezeti hely szerepét” (Gyáni, 2021, p. 44). Vagyis Trianon emléke olyan emlékké vált, amely hatékonyan képes összekapcsolni a történelmi eseményt azon generációval, akinek már nincs kapcsolódása Trianonhoz. Feischmidt (2020) Kovács (2010) munkáját idézve kiegészíti gondolatát, amikor azt írja, hogy „Trianon különböző felhasználási módjai egy olyan ideológiához tartoznak, amely a történelmi vitákat politikai célokra instrumentalizálja, és új formát ad a meglévő attitűdöknek” (Feischmidt, 2020, p. 136). Azaz Trianon egyértelműen politikai eszközzé is vált.

2.2. Trianonhoz kapcsolható emlékezési mechanizmusok

Ahogy fentebb utaltam rá, Trianon erőteljesen él a magyar kollektív emlékezetben, ugyanakkor ezek az emlékezetek eltérőek lehetnek. Diverzitását jól jelzi, hogy az emlékezetté alakítása során az ideológiai és politikai oldalak mentén erőteljes különbségek, sokszor ellentétek alakulnak ki (Barna & Knap, 2022).

2.2.1. Antagonisztikus és kozmopolita emlékezés

Barna és Knap (2022) tanulmányukban Bull és Hansen (2016) által leírt antagonisztikus és kozmopolita emlékezés fogalmait használják. Ugyanakkor tovább is gondolják és bemutatják, hogy ezek megfeleltethetőek a magyar jobb- és baloldal által alkalmazott emlékezőmódoknak. Az antagonisztikus emlékezőmód szerint – amely a jobb és a szélsőjobb sajátja – a múltnak meghatározó szerepe van az egyének kollektív identitásában, egyfajta erkölcsi alapja ennek. Ez az emlékezőstípus teljes mértékben felhasználja a történelem eseményeit és a „másikra” úgy tekint, mint akit el kell pusztítani, aki veszélyt jelent (Bull & Cacciatori, 2020; Barna & Knap, 2022). Ezzel szemben a kozmopolita emlékezés – amely a baloldalra jellemző – a múltat sokkal inkább dekontextualizálja: úgy tekint rá, mint absztrakt rendszerekre és ezek közötti harcokra (Barna & Knap, 2022). A két típus közötti egyik legnagyobb különbség az érzelmekhez való hozzáállásban rejlik. Míg az antagonisztikus emlékezés kiemeli a „mi” és „ők” közötti ellentétet, érzelmekkel

telve fordul a történelemhez, addig a kozmopolita típus érzelemmentes, objektív, eltávolító és racionalizáló visszaemlékezést alkalmaz (Barna & Knap, 2022). Barna és Knap szerint éppen ebben, az érzelmek fel- és kihasználásában, rejlik a kormánypárt egyik ereje a balliberális ellenzékkel szemben. A jobboldali, konzervatív, nacionalista kormány emlékezetpolitikájában az antagonisztikus emlékezőmódot használja. Úgy gondolják, hogy az emóciók és a személyes kötődés mentén jól megnyerhetők a választók, és ez be is igazolódott. Az antagonisztikus emlékezőmód sajátossága még, hogy teljesen elzárkózik a párbeszédtől, illetve hajlamos a múlt átírására, manipulációjára, ha a helyzet úgy kívánja. Gyakori eleme a szelektív emlékezés, hiszen az önigazolás a legfontosabb, ebben pedig nem lehet önellentmondás. A kozmopolita emlékezőstípus ugyanakkor a párbeszédre hajlandó lenne, hiszen a célja, hogy egységes narratívát hozzon létre, lebontva ezzel a „mi” és „ők” közötti választóvonalat (Barna & Knap, 2022).

2.2.2. Forró és hideg emlékezés

Többféle álláspont is létezik arról a kérdésről, hogy hogyan viszonyul egymáshoz az akadémikus történetírás és a kollektív emlékezet. Ahogy Gyáni Gábor előadásában elmondja, míg a történetírás univerzális, racionális, visszakereshető, objektív és tudományos, addig a kollektív emlékezet plurális, az oralitásra, a mesélésre, a hagyományképzésre és a személyes történetekre épül, vagyis fellelhető benne egy mítosz jelleg (Történelemtanárok Egylete, 2013). Ide kapcsolható Jan Assmann hideg és forró emlékezet fogalma. A hideg emlékezet olyan társadalmakra jellemző, amelyek igyekeznek fenntartani egy állandóságot és minimalizálják a történelmi változásokat. Ezzel szemben a forró emlékezet a történelem folytonos átalakulására épül. Azon társadalmakban, ahol az emlékezet forrónak nevezhető, ott jellemzően ez dinamikus és reflektív, vagyis a múlt nem egy statikus örökség, hanem egy folyamatosan újraértelmezett narratíva (Assmann, 2004). Vagyis a hideg emlékezetű társadalmak inkább stabilitásra törekednek, addig a forró emlékezetre épülő kultúrák folyamatosan újraértelmezik saját történelmüket. Ezt a fogalompárt érdemes kiegészíteni a kulturális és kommunikatív emlékezet fogalmával. A kulturális emlékezet leginkább intézményesített formában marad fenn egy társadalom számára. Ez főként írásos, rituális formában rögzített tudás, amely évszázadokon vagy akár évezredekken át fennmaradhat (Assmann, 2004). Fontos jellemzője még, hogy nem a mindennapi, hanem a szimbolikus és hivatalos emlékezés részét képezi. A kommunikatív emlékezetnek ezzel szemben nincs intézményi kötöttsége, a mindennapi társas interakciók során öröklődik. Nem tekinthető hivatalos történelemnek és nem

hordozza az írásos vagy más rögzített formájú kulturális emlékek állandóságát, hiszen nemzedékeken át az élőbeszéd segítségével hagyományozódik tovább (Assmann, 2004). Így a hideg emlékezés a kulturális emlékezet fogalmához áll közel, ahol az állandóság uralkodik, míg a forró emlékezés a kommunikatív emlékezet fogalmához kapcsolódik, amely változékony.

Gyáni (2012b) úgy fogalmaz, hogy Trianon a *public history* legkiemelkedőbb toposza. A *public history* az emlékezet, az emlékezés olyan formája, amire a köznek nagy szüksége van, amire igényt formál, így tárul a befogadók elé, sajátossága pedig, hogy az Assmann-féle kommunikatív emlékezet válik benne dominánssá (Gyáni, 2012b). A tanulmány úgy fogalmaz, hogy „napjainkban a *public history* a múltra való emlékezés egyik legfontosabb éltető közege” (Gyáni, 2012b, p. 362), vagyis ez a közvetlenebb, egyszerűbb, könnyebben befogadhatóbb emlékezet típus erőteljesebb a hivatalos történetírásnál. A trianoni emlékezet tehát dominánsan a kommunikatív/forró emlékezet formájában van jelen a kollektív tudatban. Kiváló példa erre az évente megrendezett Trianonra való megemlékezések, összejövetelek, vagy a már jelképpé vált Nagy-Magyarország matricák és pólók. Ezek, illetve a különféle múzeumok, zenekarok, összefoglalóan populáris-kulturális elemek azok, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy Trianon a köztörténelem mítoszává váljon (Feischmidt, 2014). Ez persze nem zárja ki, hogy a kulturális emlékezet részét is képezze, hiszen ahogy Kovács (2015) is megállapította, Trianonhoz valójában nincs már személyes kötődésünk. Számos hivatalos dokumentumot, feldolgozást is olvashatunk róla, amely a kulturális emlékezethez köti, ugyanakkor, Trianonra mint a köztörténelem kiemelkedő toposzára leginkább a kommunikatív emlékezet segítségével kapcsolódhatunk. Erre építkezik az Orbán-rendszer is. Ugyanakkor Gyáni (2012c) megjegyzi azt is, hogy nem csupán az elit felelőssége a fennálló helyzet: „alulról”, a társadalom felől is van igény a kialakított emlékezetpolitikára. Ahogy Feischmidt (2020) rámutat: Trianon úgynevezett *mythomoteur*, amely a francia mítosz és motor szavak kombinációja. A kifejezést John Armstrong vezette be és Anthony D. Smith gondolta tovább. Lényege, hogy egy olyan mítosz áll a középpontban, amely egy nemzet alapját, céltudatosságát, motorját adja, amely egy irányba tereli egy közösséget. A tanulmány ezt egészíti a neonacionalizmus fogalmával, mivel úgy gondolja, hogy az elit célja nem csupán a megemlékezés. Feischmidt (2020) szerint az emlékezetpolitika formálásának azon szakaszát éljük, ahol a politikai elit a múltat a manipuláció eszközeként alkalmazza. A nacionalizmus eszméje Tóth (2022) munkájában egy olyan ideológiaként olvasható, amely a nemzetállamok megerősödésekor vált aktuálissá, középpontjában az erős nemzet és a homogenitás áll. Gingrich & Banks (2006) tanulmányukban a nacionalizmust

gondolják tovább a „neo”, új jelző felhasználásával. A neonacionalizmus a nacionalizmus modern, új formája, amely történelmileg kapcsolódik a korábbi nacionalista mozgalmakhoz, de el is tér tőle. E mozgalmak gyakran populista retorikát alkalmaznak, ellenzik a bevándorlást, és olyan szimbolikus stratégiákat alkalmaznak, amelyek manipulálják a nemzeti múltat (Gingrich & Banks, 2006). A neonacionalizmus életben tartásához pedig kiváló lehetőségül szolgál Trianon mint mythomoteur, amelynek felhasználásával az elit szimbolikus tőkét teremt magának (Feischmidt, 2020).

2.3. A narratív pszichológiai megközelítés

A tudományos gondolkodásban sokáig az empirikus, kvantitatív adatokon alapuló, mérhetőnek, objektívnek tartott megközelítés dominált. Ugyanakkor a 20. század második felében egyre nagyobb teret nyert a kvalitatív, narratív fordulat (László, 2005a). Nem véletlen például, hogy az irodalomban, vagy az elbeszéléselelméletben a történetmondás folyamatának vizsgálata jelentősen felerősödött. Ugyanakkor nem csak az irodalmi területen, de a pszichológiában és a társadalomtudományokban egyaránt egyre nagyobb szerepet kapnak a narratívák, az elbeszélések vizsgálatai. Ahogy László (2005a) fogalmaz „A nyelv és a beszéd, valamint az emberi lelki élet közötti összefüggések évszázadok óta foglalkoztatják a kutatókat. Ezeknek az összefüggéseknek a vizsgálata a múlt század utolsó évtizedeiben a narratív pszichológia kialakulásával új lendületet kapott” (László, 2005, p. 1366). Vagyis, ahogy László (2005a) is fogalmaz, a narratív pszichológia új perspektívát adott a tudományoknak, ahol „az elbeszélésekben kifejezésre jut az a mód, ahogy a jelentésadás folyamatában élményeiket, a társas világhoz való viszonyukat megszervezik, ahogy identitásukat megalkotják” (László, 2005, p. 1366). Vagyis az emberek a történetmesélés során azt is kifejezik, hogy miként értelmezik a világot és saját helyüket benne. A történetátadás pedig fontos funkcióval rendelkezik, hiszen ezen keresztül folyamatosan formálódik az elbeszélők identitása. Ezen kívül László (2005b) megfogalmazza azt is, hogy nem csak egyéni szinten jelennek meg a történetek kognitív reprezentációként, hanem napjainkban az identitáskonstrukció alapvető elemeként tekintenek rájuk. Ennek oka pedig, hogy az elbeszélések különböző közösségekben jönnek létre, és ezen közösségekre fejtik ki hatásukat, vagyis nem csupán az egyéni, de a kollektív identitásra is hatással vannak. Ahogy László (2005a) fogalmaz, ha elfogadjuk azt, hogy az emberek saját történetmesélési folyamataikon keresztül konstruálják magukat újjá, akkor feltételezhető, hogy az egyének által elbeszélt történetek élményminőségei értékes információkkal szolgálhatnak

a társadalmi alkalmazkodásukról, valamint az élethelyzetekkel való megküzdésük mechanizmusairól.

Így nem csupán az irodalomtudomány, de a szociológia számára is új kutatási lehetőségeket kínál a narratív pszichológia. Ez nem csak egy filozófiai, hanem nagyon is empirikus megközelítésmód, amely a nyelvhasználatot és a történetmesélést felhasználva igyekszik feltárni az emberi gondolkodást (László, 2008). Célja pedig az, hogy megértse, miként konstruálják az emberek saját identitásukat a történeteken keresztül (László, 2008). Kijelenthető tehát, hogy az egyén és közösség önértelmezése a történetek által szerveződik, a történelmi események pedig nem csupán rögzített tényként, hanem folytonos elbeszélésként is jelen vannak egy közösségben (László, 2005a), ahogy azt Assmann is állítja a kommunikatív emlékezet fogalmával. Ez a megközelítés pedig kifejezetten fontos a történelmi traumák feldolgozásában. A Trianon-trauma esetében a történelmi események pszichológiai hatása nem csupán a tényszerű múltbeli eseményekből érthető meg, hanem abból is, ahogyan azokat a különböző társadalmi csoportok elbeszéli és újraértelmezik. Ez pedig kapcsolódik Kovács (2010) állításához, miszerint a trianoni eseményeket nem értelmezhetjük klasszikus trauma fogalmával, hiszen a jelenben már nincs kapcsolódásunk hozzá, az eseményhez tapadt emlékek azok, amelyeket újraértelmezünk. A narratív pszichológia tudományága kiválóan alkalmas az írott szövegek interpretálására, így a Trianonnal foglalkozó írások vizsgálatára is. Ugyanakkor az idő előrehaladtával rohamosan fejlődik ez a terület. Ennek egyik módszertani ága a NarrCat, melyet a következő fejezetben mutatok be.

2.3.1. NarrCat: a narratív kategoriális tartalomelemzés eszköze

A NarrCat a narratív kategoriális tartalomelemzés eszköze, amely abban segít, hogy a szövegek mondatait, szavait már előre létrehozott pszichológiai kategóriákba soroljuk a belőle kiolvasható információk alapján. A NarrCat módszerét a Narratív Munkacsoport hozta létre, amely a NooJ nevű nemzetközi platformon működik (Ehmann & mtsai., 2014). A narratív pszichológiai vizsgálatok alapvetően kvalitatív módszernek minősülnek, ám a NarrCat eszközzel váltak kvantitatívvá, amely számszerűsíti bizonyos nyelvtani, nyelvi formák gyakoriságát egy adott szövegben. Belátható ezáltal, hogy a NarrCat elterjedésével ez a módszer kifejezetten interdiszciplinárisává vált, ahol a pszichológia és az adatelemzés szintézise jött létre (László & mtsai., 2013). Az alkalmazás az elemzett szövegekben megtalálható jellemzők alapján a különböző narratív kategóriákhoz, modulokhoz számokat rendel. Ez egy példán szemléltetve a

következőképpen zajlik: „'Büszke vagyok apámra' = a Szelf mint Ágens absztrakt pozitív érzelme a Másik mint Recipiens iránt a jelenben” (Ehmann & mtsai., 2014, p. 137). Ebben a példában jól látszik, hogy megjelenik az érzelmi modul, amely pozitív, illetve az időbeliségre való utalás, ami itt a jelen. Fontos azonban, hogy bár az inputok szövegek, de az outputok bizonyos értékek, amelyek azt fejezik ki, hogy mennyire gyakori, mennyire erőteljes az adott modul jelenléte az adott szövegben. A NarrCat abban is újdonságot kínál, hogy a benne előre kialakított modulok szerteágazóak, sokféle következtetés levonható belőlük. A NarrCat az alábbi modulokat tartalmazza: ágencia, kogníció, érzelem, értékelés, társas referencia, tagadás, pszichológia perspektíva és tér-idő perspektíva. Az alábbiakban az általam használt narratív modulokat részletezem².

Ágencia

Az ágenciát úgy határozzák meg, mint a fizikai és szociális környezetre való hatás képességét (László & mtsai., 2013). Az ágencia négy almodulból áll, kettő-kettő egymás kiegészítő ellentéte. Az egyik páros az aktivitási és a passzivitási almodul. Ha az aktivitási érték magas egy szövegben, akkor az adott személy hatással van a környezetére, aktív alakítója annak. Ezzel szemben, ha a passzivitás dominál, akkor a személy inkább elszenvedője az eseményeknek (Ehmann & mtsai., 2014). A másik kettő az intencionalitás és kényszer. Az intencionalitás arra vonatkozik, hogy egy szereplő saját maga dönt-e, tervez-e, céltudatos-e, ő befolyásolja-e saját sorsát, vagy ezzel szemben inkább a kényszer jellemzi. Ha a kényszer almodulja dominál, akkor az ágens elszenvedője, alávetettje más akaratának (Ehmann & mtsai., 2014).

Kogníció

Amennyiben egy szövegben a kognitív modul válik hangsúlyossá, akkor az ágens gondolkodik magáról, a cselekedeteiről, a világról, önreflexiót végez. A rendszer olyan igéket, főneveket keres, amelyek a mentális folyamatokra utalnak (például elmélkedik, gondolkodik, dönt) (László et al, 2013). A kognitív modul gyakran alkalmas olyan történelmi szövegek vizsgálatára, ahol a traumafeldolgozási folyamatra vagyunk kíváncsiak (Ehmann & mtsai., 2014).

Érzelem

² A választott modulok indoklásáról a 3.2. Adatok fejezetben lesz szó

Az érzelmi modul arra koncentrál, hogy (1) milyen érzelmek jelennek meg a szövegben; (2) mennyire intenzívek ezek az érzelmek; és (3) kinek az irányába alakulnak ki. Két almodul alkotja, a pozitív és a negatív érzelmek. A pozitív érzelmek túlsúlya azt jelzi, hogy az adott személy optimista. Ebben az esetben rengeteg grammatikai kifejezés utalhat az érzelmi állapotokra, az elsődleges pozitív érzelmek a boldogság, az öröm, a szeretet és a vidámság. Ezzel szemben a negatív érzelmi modulba többek között a harag, a szomorúság, a félelem és a szorongás tartozik. Ennek dominanciája jelzi az egyén pesszimista voltát (László et al, 2013).

2.3.2. Korábbi kutatások Trianonról a NarrCat eszköztárával

Fülöp és László (2013) tanulmányukban longitudinális vizsgálatot végeztek, melyben Trianonról mint történelmi traumáról írnak. Fő fogalmi keretüket Volkan (1988) elmélete alkotja. Ezt továbbgondolva állítják, hogy Trianon választott traumaként értelmezhető. Ennek lényege, hogy a kollektív csoport, a nemzet valójában nem is akar kilépni áldozati szerepéből, ragaszkodnak a hősiességük veszteségeikhez és nem dolgozzák fel azt. A szerzők létrehoznak egy Narratív Traumafeldolgozási Modellt (*Narrative Trauma Elaboration Modell*), amely a nyelvi jegyek kategorizálásán keresztül állapítja meg, hogy az adott szövegek alapján a beszélő hol tart a traumafeldolgozásban. Több jellemzőt is megjelölnek, ami azt mutatja, ha a traumafeldolgozás válságos állapotban van. Ilyen például az újraátélő beszédmód, az erőteljes emóciók és érzelmi bevonódás, a tagadás vagy az ágens/önállóság hiánya. Kutatásukban 254 db újságcikk alkotta a szövegtörzset és 1920–1950, illetve 1990–2010 közötti szövegeket vizsgáltak. Az újságokat besorolták politikai beállítottságuk mentén bal-, közép- és jobboldali kategóriákba. A NarrCat segítségével térképezték fel az írási stílusokat, és az érzelmi modulra vonatkozó szavakra koncentráltak. Eredményeik szerint a szerződés aláírásakor a szövegekben az aktív emóció volt jellemző, majd ez 1930 és 1940 körül erősen csökkenni kezdett, míg az 1990-es években újra emelkedésnek indult az emóciókra utaló szavak száma. A csökkenés, majd elhallgatás hátterében a szocialista időszak áll, hiszen akkor Trianon tabu témának számított. Megállapításukhoz hozzátartozik az is, hogy főként a jobboldali médiában voltak jelen az érzelmek Trianonnal kapcsolatban és azok főként negatívak. Pennebaker és Harber (1993, idézi Fülöp és László, 2013) kutatási nyomán a kutatók azt várták, hogy egy trauma kezdetén az erős érzelmi attitűd jellemző a kollektív identitásban, ugyanakkor az idő előrehaladtával ennek helyét átveszi a kognitív viselkedés. Ezzel szemben azt tapasztalták, hogy az emóció egyre jobban fokozódik a rendszerváltás óta, amely arra enged következtetni, hogy a traumafeldolgozás nem történt meg.

Fülöp, László és Szabó (2014) kutatása az előző vizsgálat folytatása, kiegészítése. Ennek központi fogalma Bar-Tal (2009, idézi Fülöp, László és Szabó, 2014) és munkatársai által használt kollektív áldozatiság terminusa. A kollektív áldozatiság olyan állapot, ahol a közösség meggyőződése, hogy a saját csoport sérelme, vesztesége igazságtalan és egy másik csoport érte a felelős. Érdekessége, hogy a negatív jellemzők mellett számos pozitív hozadéka is van a kollektív áldozati szerepnek: erősíti a csoporton belüli szolidaritást, felkészíti a társadalmat a jövőbeni sérelmekre, sőt erkölcsi fölényt is adhat a másik csoporttal szemben. Fülöp, László és Szabó kutatásuk során egy kísérletet végeztek a kollektív áldozatiság tesztelésére. Ebben a résztvevők különböző történelmi eseményekben hol áldozati, hol elkövetői szerepben jelentek meg. A szerzők hipotézise az volt, hogy mind az áldozati, mind az elkövetői kontextusban hasonló érzelmi mintázatokat mutatnak a résztvevők helyzettől függetlenül. Vizsgálódásukban ehhez a NarrCat érzelmi moduljára támaszkodtak. Azt találták, hogy a résztvevők mind áldozati szerepkörben, mind elkövetői helyzetben ugyanazokat az érzelmeket produkálták (undor, harag, depresszió), így az identitásuk az áldozati szerep köré épült, és stabilan abban is maradt, mindegy milyen nézőpontba helyezkedett bele az illető. A kollektív áldozatiság mint szerepkör szorosan hozzátapadt a magyar identitáshoz Trianon óta és ez szintén gátolja a trauma feldolgozását.

Vincze, Ilg és Pólya (2014) tanulmányukban a kognitív modulra támaszkodtak. Ahogy Fülöp és Szabó (2013), úgy ez a kutatás is Penebaker és Harber (1993, idézi Vincze, Ilg és Pólya, 2014) megállapítását veszi alapul: minél magasabb a kognitív megnyilvánulás egy trauma kapcsán, annál közelebb áll a feldolgozáshoz. Három szövegcsoporthat vizsgáltak Trianon témájában: 1920 és 2000 között megjelent 22 iskolai tankönyvet; egy 500 fős minta Trianonról szóló elbeszéléseit és 1920 és 2010 között született újságcikkeket. Eredményeik szerint a trianoni szerződés aláírását követő két évtizedben nagyon alacsony a kogníciós modul szerepe mind a tankönyvekben, mind az elbeszélésekben és az újságcikkeken is. Magas azonban az érzelmi túlfűtöttség, amely főként az külső csoportokra (*outgroup*) vonatkozó negatív érzelmeket jelent. Később, nagyjából 1945–1970 között felerősödött a kogníciós modul érték, ám a külső csoportokhoz továbbra is negatív értékítélet társult. Azon szövegekben pedig, amelyek a rendszerváltás idején és utána íródtak újra erősödni kezdett az érzelmi modul értéke. Így kimondható, hogy hasonló eredményekre jutottak, mint Fülöp és László (2013): az alacsony kogníciós szint mellett újra erős érzelmi töltet uralkodik, vagyis a magyarok messze állnak a Trianon-trauma feldolgozásától.

A korábbiak mellett Ilg (2021) kutatása is kiemelkedő ebben a témakörben. A szerző megkülönbözteti a pszichológiai, szociálpszichológiai értelemben vett traumát a magyar történelmi traumától, ezt pedig a már bemutatott választott trauma fogalmával azonosítja. Ezen felül megjegyzi, hogy a választott traumának politikai funkciója is van, mivel állandóan öröklődik, ezért ha a politikai elit úgy látja, folyamatosan újraélesztheti azt. Ilg tanulmányában 1920 és 2010 közötti újságcikkeket elemez a NarrCat segítségével. A korpuszt itt is többféle politikai orientáció jellemzi: bal- és jobboldali újságok is megtalálhatók a mintában. A NarrCat moduljait tekintve az értékelési, érzelmi és tagadási modult vizsgálta. Arra fókuszált, hogy kimutassa, milyen értékítélet tartozik a szövegekben a saját (*ingroup*) és külső (*outgroup*) csoportokhoz. Az 1920-as években magas értéket vesz fel az érzelmi és értékelési modul, ahol a saját csoporthoz főként pozitív, a külsőhöz pedig negatív értékelés kapcsolódik. Érdekesség, hogy a későbbi években, de főként az 1990 és 2010 közötti szövegekben nem csak a külső, de a saját csoporthoz is többségben negatív értékítélet társult. Ennek oka leginkább a felelősök keresésében, és a felelősség hárításában kereshető. A jobboldali orientációjú szövegekben erőteljesebben van jelen a negatív értékítélet a baloldal felé, az úgynevezett bűnbakképző narratíva, illetve gyakoribb az érzelmi bevonódás is a baloldali újságokhoz képest. Az értékelésen túl az érzelmi bevonódás a „csend” évtizedei után újra feléledni látszik. A tagadás tekintetében pedig a legmagasabb arány a szerződés aláírásának idején volt, ám az 1990–2010 közötti korpuszban is erőteljesen jelen volt ez az attitűd mindkét politikai oldalon. Ezek az eredmények szintén azt támasztják alá, hogy a magyar társadalom nem a feldolgozás felé halad.

2.4. A szöveg mint adat: természetesnyelv-feldolgozás a szociológiában

A klasszikus kvantitatív társadalomkutatásban leginkább a strukturált, numerikus adatokkal dolgoznak, ugyanakkor az internet expanziójának köszönhetően rengeteg olyan online szöveges adat vált elérhetővé, amelyek strukturálatlan adatnak minősülnek. Ezen szövegek pedig rengeteg adatot tartalmaznak az egyének véleményeiről, attitűdjeiről, amelyeket egy közvéleménykutatás kapcsán nem biztos, hogy vállalnak a megkérdezettek (Németh, Katona & Kmetty, 2020). Az online világ elöretörésével az automatizált szöveganalitika egyre nagyobb teret nyert először az üzleti világban, a marketingben, az egészségügyben majd a különböző tudományokban, köztük a társadalomtudományokban is (Németh, 2024).

A természetesnyelv-feldolgozás, más néven az NLP (*Natural Language Processing*) egyfajta határterület a mesterségesintelligencia-kutatás, az informatika és a nyelvészet között (Németh, Katona, Kmetty, 2020). „Természetes nyelvnek azokat a nyelveket nevezzük, amelyek spontán alakultak ki, amelyek nyelvtana az emberek közötti nyelvi kommunikáció természetes fejlődésének eredményeként alakult ki” (Németh, Katona & Kmetty, 2020, p. 4.), szemben a mesterséges nyelvekkel, amelyeket az emberek hoztak létre szabályok mentén. Németh (2024) kiemeli, hogy bár az NLP egy új interdiszciplináris terület, de a szövegelemzés már több évtizede létezik. Ugyanakkor abban újdonságot mutat, hogy a szövegre már nem elolvasandó tárgyként, hanem az automatizált módszerek inputjaként tekintenek a kutatók, vagyis már nincs szükség a szövegek tényleges elolvasására (Németh, 2024). Az NLP a társadalomkutatásokban való elterjedése így a „szöveg mint adat” (*text as data*) mozgalmához kapcsolódik, vagyis az írások adatokat tartalmazhatnak a kutatók számára.

Az NLP célja tehát a nyelvi információ kinyerése, elemzése. Bár a szövegfeldolgozás automatizált, ez nem azt jelenti, hogy a kutatóknak nem kell dolgozniuk velük. Az elemzést először egy komoly előfeldolgozási folyamat előzi meg és a magyar nyelv agglutináló sajátossága miatt ráadásul kifejezetten nagy kihívást jelenthet egy-egy szöveg megfelelő előfeldolgozása (Németh, Katona & Kmetty, 2020).

A gépi tanulás két alapvető megközelítése a felügyelt és a nem felügyelt tanulás, amelyek eltérő logikát követnek az adatok feldolgozása során. Felügyelt tanulás esetén a modell egy előre meghatározott, címkézett adatbázison tanul, ahol minden megfigyeléshez ismert kimenet (pl. osztályozási címke) tartozik (Németh, Katona & Kmetty, 2020). Ennek célja, hogy a rendszer képes legyen új, ismeretlen adatokhoz megfelelő kategóriát rendelni a már ismert információkat felhasználva. Ezzel szemben a nem felügyelt tanulás nem igényel előzetes címkézést: a modell maga próbál mintázatokat, rejtett struktúrákat azonosítani az adatokban (Németh, Katona & Kmetty, 2020). Szakdolgozatomban mind az LDA topikmodell, mind a nem hierarchikus klaszteranalízis³ a nem felügyelt gépi tanulás módszereihez tartoznak.

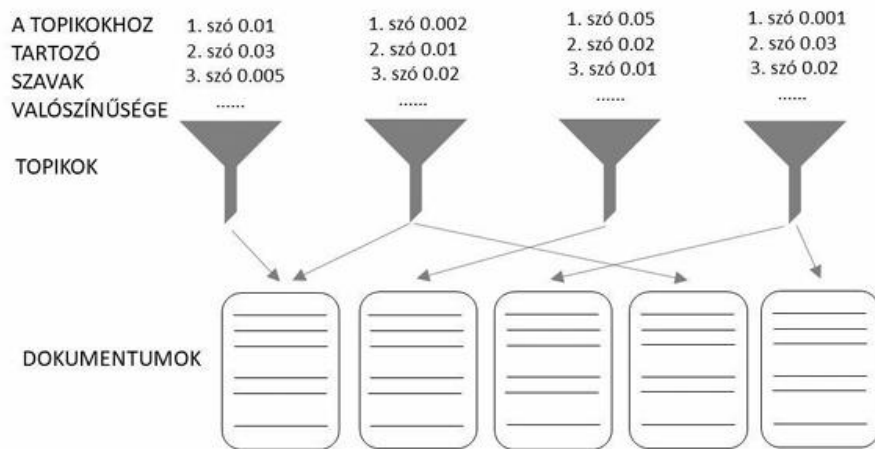
2.4.1. LDA topikmodell

Bár dolgozatomban nem végeztem topikmodellezést, de Németh & mtsai. (2024) kutatása nyomán a már létrehozott topikokkal dolgoztam, így fontosnak tartom bemutatni ennek elméleti hátterét. A

³ A klaszteranalízis a 3. *A kiinduló kutatás, adatok és klaszterek létrehozása* című fejezetben olvasható.

topikmodellek az automatizált szövegelemzés módszertani eszköztárába tartoznak, amelyek célja dokumentumok témáinak feltárása (Németh, Katona és Kmetty, 2020). „A modell mögött intuitíve az a megfontolás áll, hogy létezik a témáknak egy véges halmaza” (Németh, Katona és Kmetty, 2020, p. 55) és a szövegekben fellelhető témákat a bennük együttesen előforduló szavak segítségével fel lehet tártani. „A »látens témák« statisztikailag a szótár szavai feletti valószínűség-eloszlások, és egy adott topikot a benne leggyakrabban előforduló kifejezésekkel tudunk azonosítani” (Németh 2024, p. 33). Vagyis a témákban minden szónak van egy adott valószínűsége, amely azt fejezi ki, hogy mennyire fordul elő egy bizonyos kifejezés egy témakörben. Ezt szemlélteti Németh, Katona és Kmetty (2020) tanulmányában az alábbi ábra:

1. ábra: Az egyes topikokhoz tartozó szavak előfordulási valószínűsége, majd dokumentumok létrejötte a topikmodell felvetései szerint

Forrás: Németh R., Katona E. R., & Kmetty Z. (2020). Az automatizált szövegelemzés perspektívája a társadalomtudományokban. *Szociológiai Szemle*, 30(1) (p. 56).

A módszer a „bag of words”, azaz a szózsákmodellre támaszkodik, a szavak együttes előfordulására koncentrál, majd ezek alapján besorolja a dokumentumokat a topikokba és nem veszi figyelembe a szavak sorrendjét és nyelvtani kapcsolatait (Németh, Katona és Kmetty, 2020). A módszer a nem felügyelt gépi tanulási eszközök közé tartozik, vagyis nincs előre meghatározva a topikok száma, nincsenek a priori ismert topikok. Ez olykor nehézséget okozhat, mivel a megfelelő topikszámot a kutatónak kell megtalálnia. A topikmodellezésnek több típusát különböztet el, Németh & mtsai. (2024) a szerzők az LDA (*Latent Dirichlet Allocation*) típusú modellezést alkalmazták, amely az egyik legismertebb eljárás. Ez a típusú topikmodell arra tesz kísérletet, hogy minimalizálja a topikok keveredését, vagyis, hogy a lehető legjobban szétválassza a topikokat, ami elősegíti a topikok interpretálhatóságát (Németh, Katona és Kmetty, 2020).

3. A kiinduló kutatás, adatok és klaszterek létrehozása

Szakedolgozatom kiindulópontja a már korábban említett Németh és szerzőtársai. (2024) által írt tanulmány. Ennek ismertetése után az általam használt adatbázis adatait mutatom be. A fejezet végén kitérek a klaszteranalízis módszertanára, majd az általam létrehozott és interpretált narratív-pszichológiai klaszterekre is, ugyanis így válhat világossá a dolgozat kutatási kérdése és hipotézisei.

3.1. Kiinduló kutatás

Németh és mtsai. (2024) írásának alapvető állítása, hogy Trianon jelentősége tovább élt a diktátum aláírásánál, hatása mai napig velünk van. Ennek egyik fő oka az Orbán-rezsim, amely folyamatosan újraértelmezi az eseményeket, aktívan alakítja a nemzet emlékezetpolitikáját, és ennek egyik fontos terepe a média. A kutatás célja, hogy feltárja, miként jelenik meg a trianoni békeszerződés diskurzusa a magyar online médiában. Arra keresi a választ, hogy a különböző politikai irányultságú médiumok milyen tematikus struktúrák és narratív-pszichológiai jellemzők mentén különböznek egymástól. Ezen kívül kitér arra is, hogy az egyes ideológiák hogyan dolgozzák fel az eseményt, hol tartanak a kollektív trauma feldolgozásában.

A szerzők a korábbi kutatásokhoz képest frissebb mintával dolgoztak. 2017 és 2020 között megjelent cikkeket vizsgáltak, amelyeket korábbi kutatások alapján megjelenésük helye szerint kormánypárti, balliberális és szélsőjobboldali kategóriákba soroltak. A korpuszt a SentiOne (közösségi) médiafigyeléssel foglalkozó cég által üzemeltetett platformról gyűjtötték. A végleges korpusz 3531 cikket tartalmazott és ezek mind olyanok voltak, amelyek ténylegesen Trianon témakörével foglalkoztak és nem csak megemlítették azt.

A kutatás egyik legnagyobb újdonsága, hogy a szerzők egyszerre alkalmazták a szövegekben rejlő látens témák felfedésére alkalmas LDA topikmodellt és a NarrCat alkalmazásával a narratív pszichológiai elemzést. A NarrCat esetében több narratív-pszichológiai modult vizsgáltak az általam végzett kutatásnál, ugyanakkor a fő megállapítások azon modulokra is kitérnek, amelyeket dolgozatomban alkalmaztam. Az eredményeket tekintve először huszonnégy topikot hoztak létre, amelyből a végső elemzésre hét topikot tartottak meg.

3.1.1. A szerzők által létrehozott topikok

Felelősség

A felelősség témája során a kormányközeli sajtóban leginkább a kommunisták és a baloldal hibáztatása szerepel, ami igazolja Ilg (2021) eredményeit is, miszerint a külső (*outgroup*) csoportokhoz negatív értékelés társul. Ezek a cikkek párhuzamot vonnak a múlt kommunistái és az ellenzék között. A szélsőjobboldali narratívában hasonló folyamat zajlik le, csak ott erőteljes az antiszemitizmus, a zsidók hibáztatása is a trianoni események miatt. A baloldali sajtóban szintén a felelősségről van szó, azonban ezek a cikkek vitatják, hogy Trianonért csak a baloldal lenne a felelős.

Trianon igazságtalansága

Ebben a témakörben az figyelhető meg, hogy a balliberális sajtó cikkei leginkább kognitív szintre emelik a történeket, nem kapcsolják össze az események erkölcsi vonatkozásait a személyes perspektívával, ugyanakkor megfogalmazza az döntés igazságtalanságát. A jobboldali narratíva a moralitás kérdését közösségi élményként kezeli, ahol fontosak számára az érzelmek. A trianoni döntést igazságtalanságnak véli, áldozatként tekint a nemzetre, gyakori a revízió utáni vágy főként a szélsőjobb oldalon. Ez az eredmény összhangban áll Barna és Knap (2022) eredményeivel.

Történelem és oktatás (a NAT témaköre)

Azon cikkek, amelyek ezt a témát járják körül azt mutatják be, hogy a kormány hogyan változtatta meg a Nemzeti Alaptantervet, hogy az „elégge keresztény”, „elégge nemeztí” legyen. A baloldali sajtóban főként ennek a döntésnek a kritikái olvashatók, illetve beszámolnak magyar- és történelemtanárok negatív véleményeikről is. A jobboldali sajtó azzal támad vissza ebben a témakörben, hogy a baloldal cenzúrát alkalmazna, nem helyénvaló a felháborodásuk. Sok esetben egymásnak ellentmondó történészi nézetek vitái is olvashatóak ebben a topikban.

Magyarok hősiessége

Ezekben az írásokban a szélsőjobboldali és főként a kormányközeli sajtóban megjelent cikkek dominálnak. Kiemelkedőek Orbán Viktor beszédei, ahol a magyar emberekről mint hősookról nyilatkozik, büszkeséget közvetít. A magyar nemzet elpusztíthatatlan voltát emeli ki, ugyanakkor megjelenik a harag és a veszteség is. A baloldali sajtóban megjelent cikkek ezeket gyakran kritikával fogadják.

Összetartozás az elszakított magyarokkal

A szélsőjobb és kormányközeli sajtó gyakran foglalkozik az elszakított magyar emberekkel, illetve azzal, hogy az elszakadás valójában csak fizikai távolságot jelent, de a nemzet szempontjából összetartozunk. Elérendő célként fogalmazzák meg a Kárpát-medence egységesítését, a kapcsolatok újjáépítését. Gyakran megjelenik a Nemzeti Összetartozás Napja és a kettős állampolgárságra vonatkozó törvény is ebben a témában, hiszen ahogy Barna és Knap (2022) állítja ezzel az intézkedéssel újra és újra a nemzeti összetartozásra helyezi a hangsúlyt a kormány. A baloldali sajtóban ebben a témakörben a jobboldal revizionizmusának kritikája olvasható, ugyanakkor objektívan foglalkoznak a külhoni magyarok témájával is.

Erdélyi magyarok helyzete

A szélsőjobboldali és kormányközeli sajtó cikkei a románok magyarellenes tevékenységeiről, a magyargyűlöletről számolnak be. Ilyenek például az elfogadott román Trianon-törvény vagy Székelyföld autonómiájáért folytatott küzdelmek. Ezzel szemben a baloldali sajtó sokkal inkább az erdélyi magyarokkal kapcsolatos tényalapú történeteket közöl.

Áldozatiság érzése

A kormánypárti sajtóban és a szélsőjobboldalon a magyar nemzet a trianoni események igazságtalan elszenvedője. Erre az eredményre jutott Kovács (2015) is, amely alapgondolata a kollektív áldozatiság megjelenítése Trianonnal kapcsolatban. Míg a kormánypárton egy Európa- és liberális-ellenes attitűd olvasható ki, addig a szélsőjobboldali sajtó egyes esetekben a zsidókat teszi meg felelősöknek. A baloldali cikkek kritikusak ezzel a szereppel kapcsolatban, amely szintén Barna és Knap (2022) írását támasztja alá, miszerint a baloldali ideológia kognitív szintre emeli az eseményeket, gondolkodik a történetekről.

3.1.2. A kutatás eredményei

A kutatók először azt találták, hogy a Trianon igazságtalansága topik kivételével minden topik esetében szignifikáns különbség van a politikai törésvonalak mentén. Vagyis egy bizonyos téma nem, vagy csak kis mértékben jelenik meg az egyik oldalon, míg a másikon sokkal inkább. Ilyen eltérések például: a balliberális sajtóban főként az áldozatiság témája uralkodik, a kormánypárti oldalon a határontúliak helyzetével foglalkozó topik dominál, a szélsőjobboldali sajtóban megjelent cikkekben pedig a hősies magyar nemzet és az erdélyi magyarok topikja

felülreprezentált. A következő lépés az volt, hogy kimutatták, hogy a politikai oldalak mentén hét narratív kategóriában is szignifikáns különbség fedezhető fel. Azt találták, hogy a balliberális médiában alacsony az ágensia, ezen belül erős a passzivitás. A mi-referencia szintén alacsony, ám a tagadás értéke magas és erős a kogníció is. Vagyis balliberális oldal kognitív szintre emeli az eseményeket, elhatárolódik az érzelmektől, a személyességtől, ugyanakkor még nem lépett előre a trauma feldolgozásában. A kormánypárti sajtóban megjelent cikkeknel magas az ágensia értéke és a mi-referencia is, illetve alacsony a tagadás. Ez azt jelzi, hogy a kormánypárti oldal némi előrelépést tett a feldolgozás útján. A szélsőjobb oldali médiában alacsony ágensiat és ezen belül alacsony aktivitást találtak. A mi-referencia ugyanakkor magas, a tagadás mértéke alacsony. Ez a csoport bár a trauma feldolgozásán dolgozik, ugyanakkor hosszú folyamat áll még előtte. Összességében megállapították, hogy a témák és a narratív jellemzők szoros kapcsolatban állnak, a narratív dimenziók több mint fele jelentősen összefügg az egyes témák keretezésével. Mindemellett arra is rávilágítottak, hogy a különböző ideológiai oldalakhoz közel álló sajtóban eltérően jelennek meg mind a Trianonhoz tartozó témák, mind a narratív-pszichológiai jellemzők.

3.2. Adatok

A bemutatott korpuszhoz tartozó SPSS adatbázis tartalmazza azokat a változókat, amelyekre elemzésemben támaszkodom. Az első táblázat az elemzéshez felhasznált szövegek megoszlását tartalmazza.

1. táblázat. Az adatbázisban felhasznált cikkek száma a megjelenés helye szerint

	Gyakoriság	Százalék
Kormányközeli	1582	44,8%
Balliberális	623	17,6%
Szélsőjobb	1326	37,6%
Összesen	3531	100,0%

Forrás: Saját szerkesztés. 2025.

A megoszlásból jól látszik, hogy Trianon témaköréről mind a kormányközeli, mind a szélsőjobb média sokkalta többet írt, mint a baloldali sajtó a vizsgált időintervallumban⁴. Ez pedig igazolja egyfelől Barna és Knap (2022) tanulmányát, ahol láthattunk, hogy a jobboldali sajtó többet foglalkozik a trianoni eseményekkel, másfelől Gyáni (2012b) írását, amely kifejti, hogy a

⁴ Ráadásul fontos megjegyezni, hogy technikai okok miatt egy kormányközeli weboldal, a Mandiner nem került be a mintába.

jobboldali narratívában Trianon a köztörténelem részévé vált. Ennek sajátja az egyszerű, könnyen olvasható, mindenki számára elérhető cikkek írása is.

Az adatbázis tartalmazza, hogy melyik cikket melyik topikba sorolta be a modell⁵. Ezek megoszlását a második táblázat foglalja össze.

2. táblázat. A domináns topikok megoszlása az adatbázis újságcikkeiben

	Gyakoriság	Százalék
Felelősség	351	9,9%
Trianon igazságtalansága	455	12,9%
Történelem, oktatás	540	15,3%
Hősies magyarok	500	14,2%
Összetartozás	567	16,1%
Erdélyi magyarok	727	20,6%
Áldozatiság	391	11,1%
Összesen	3531	100,0%

Forrás: Saját szerkesztés. 2025.

Látható, hogy Trianon esetében az erdélyi magyarok topikja a legnagyobb, míg legkevésbé a felelősség és az áldozatiság témája jelent meg. Nagyjából hasonló arányban szerepel a NAT, a hősies magyarok és az összetartozás témája. Az erdélyi magyarság kiemelkedésének egyik fő oka az lehet, hogy mind a kormányközeli, mind a szélsőjobboldali sajtó gyakran felszólal az ott élőket érintő igazságtalanságokkal szemben.

Dolgozatomban meghatározó változóként szerepelnek még a narratív-pszichológiai modulok. Kutatásomban az alábbi nyolc NarrCat modul voltam be standardizált formában: aktivitás, intencionalitás, passzivitás, kényszer, kogníció, érzelem, pozitív érzelem és negatív érzelem. Közös jellemzői ezen moduloknak, hogy az egy-egy cikkhez rendelt értékük kifejezi, hogy az adott modul mennyire erőteljesen szerepel az adott cikkben. Amennyiben ez az érték magas, az azt jelzi, hogy az adott narratív jellemző dominál a cikkben, ha alacsony, az az attitűd hiányát jelenti. Azért ezt a nyolc modul választottam ki szakdolgozatom tárgyául, mivel a korábbi kutatásokban is a kognitív és az érzelmi modul, illetve ezek almoduljai domináltak. Ezen felül pedig követtem Németh & mtsai. (2024) kutatását, ahol fontos szerepet kaptak az aktivitás, intencionalitás, passzivitás és kényszer moduljai is. Úgy gondolom, hogy ezen narratív pszichológiai jellemzők jól

⁵ Egy cikk több topikba is tartozhat, de a modell abba sorolja be, amelyikhez a legnagyobb valószínűséggel tartozik.

magyarázhatják az egyes ideológiai oldalak sajátosságait, illetve a kapott eredmények összevethetők a korábbiakkal.

3.3. Klaszterelemzés

Dolgozatom fő módszertani eszköze a klaszteranalízis. „A klaszterelemzés tulajdonképpen egy dimenziócsökkentő eljárás. A megfigyelési egységekhez rendelt változók jelentik azokat az eredeti dimenziókat, amelyek mentén a megfigyelteteket csoportosítani kívánjuk oly módon, hogy az egy csoportba tartozók minden változó mentén közel legyenek egymáshoz, és mindegyik más csoporttól, klasztertől távol essenek” (Székely & Barna, 2002, p. 109). Vagyis a módszer fókusza a távolságon van. Arra tesz kísérletet, hogy minél homogénebb csoportokat hozzon létre, és ezen csoportok minél inkább távol essenek egymástól.

A klaszterelemzéshez magas mérési szintű változókra van szükség, ugyanakkor általában célszerű standardizálva⁶ bevonni ezen változókat az elemzésbe. A standardizálásra azért van szükség, mivel így az egyes itemekhez tartozó különböző mértékegységekből fakadó eltéréseket ki tudjuk küszöbölni.

3.3.1. A K-középpontú klaszteranalízis

A klaszterelemzésnek többféle típusát különböztetjük meg, ilyen például a hierarchikus klaszter, ahol első lépésben annyi klaszterünk van, ahány elemű a mintánk, majd a második lépésben az egymáshoz legközelebb lévő elemeket helyezi egy klaszterbe a rendszer, és így halad tovább, míg valamennyi elemünk be nem kerül egy klaszterbe. Ez az eljárás kis adatfájlokon működik jól, ám szakdolgozatom esetében nagy adatbázisról van szó, így K-középpontú klaszteranalízist használtam. „Ez azt jelenti, hogy ahelyett, hogy a file elemszámával megegyező számú egyelemű klaszterek összeépítésével jutnánk el az általunk optimálisnak vélt klaszter-struktúrához, előzetes elvárásokra támaszkodva, vagy szerencsétlen esetben „vakon” kell eldöntenünk, hogy hány klaszterbe kívánjuk tömöríteni az elemeket” (Székely & Barna, 2002, p. 133). A klaszterelemzésnek ez a formája nem felügyelt gépi tanulási módszer, vagyis nincsenek a priori ismert kategóriák (Németh, Katona és Kmetty, 2020). Ezért a kutatónak kell meghatározni a klaszterek számát (k). Utána a program az adatbázis első k elemét tekinti kiindulópontnak⁷, majd

⁶ A standardizálás során a változó minden eleméből kivontjuk a változó átlagát, majd elosztjuk a változó szórásával: $z_i = \frac{x_i - \bar{x}}{s_x}$. Ennek eredményeként egy 0 átlagú és 1 szórású változó jön létre.

⁷ Éppen ezért kell a klaszterelemzést egy véletlenszerűen sorbarendezt adatbázisból indítani, ahogyan én is tettem.

ezekből alakítja ki az úgynevezett iniciális klaszterközéppontokat a következőképpen: „az első k elem kiválasztása után a program sorba veszi az adatfájl maradék elemeit. Akkor cserél ki egy másik esetre egy, már kiválasztott klaszterközéppontot, ha ennek az »új« esetnek a távolsága a hozzá legközelebb eső klaszterközépponthoz képest nagyobb, mint a két egymáshoz legközelebb eső, már kiválasztott pont távolsága” (Székely & Barna, 2002, p. 133). Vagyis, ha van egy adatpont, ami sokkal távolabb van a meglévő klaszterközéppontoktól, akkor azt előnyben részesíti, hogy jobban lefedje az egész adatterjedelmet.

Fontos jellemzője a klaszterelemzésnek az iterálás folyamata. A program minden egyes adatpontot besorol valamelyik klaszterbe. Ezt a távolság alapján, egészen pontosan az euklideszi távolság⁸ alapján teszi. Minden elem abba a klaszterbe kerül, amelynek klaszterközéppontjához a legközelebb van. Ezután a klasztereket újakonfigurálja a rendszer: nemcsak a kezdeti középpontok számítanak, hanem minden odasorolt adatpont. A klaszter új középpontját úgy határozza meg, hogy minden változó mentén kiszámolja az adott klaszterhez tartozó értékek átlagát. Végül újra csoportosítja az adatpontokat, ha szükséges áthelyezi őket máshová. Vagyis ennek a folyamatnak a lényege, hogy folyamatosan finomítja a klasztereket annak érdekében, hogy stabil klaszterstruktúrát kapjunk (Székely & Barna, 2002). Az iterálás akkor ér véget, amikor az újbóli klaszterbesorolás már nem változtat a klaszterközéppontokon.

Az interpretáció előtt pedig még ki kell térni az egyutas variancia-analízisre is, amelynek segítségével a klaszterelemzésben azt vizsgáljuk, hogy a klaszterek az egyes változók mentén szignifikánsan különböznek-e egymástól. Amennyiben az F-próba eredménye egy adott változó esetében az 5 százalékos szignifikancia szint alatt van, úgy a klaszterek az adott változó átlaga mentén szignifikánsan különböznek egymástól. Ez alapvetően mindig így lesz, hiszen az eljárás célja, hogy minél inkább homogén csoportokat hozzon létre, amelyek távol esnek egymástól. Mindemellett az F-próba értéke⁹ alapján leolvasható, hogy az egyes klaszterképző változók milyen nagy hatással vannak változó a klaszterbesorolásra, vagyis melyik változó mentén tudott az eljárás a leghomogénebb csoportokat kialakítani.

⁸ $A(x_1, y_1)$ és $B(x_2, y_2)$ euklideszi távolsága: $d = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$, vagyis a Pitagorasz-tétel alapján a távolságot úgy kapjuk meg, hogy kiszámítjuk a koordináták különbségének négyzetét, majd ezek összegének négyzetgyökét vesszük.

⁹ Az F-értékek azért hasonlíthatóak össze egymással, mert ezeknek az F-próbáknak a szabadságfoka mindig megegyezik egymással.

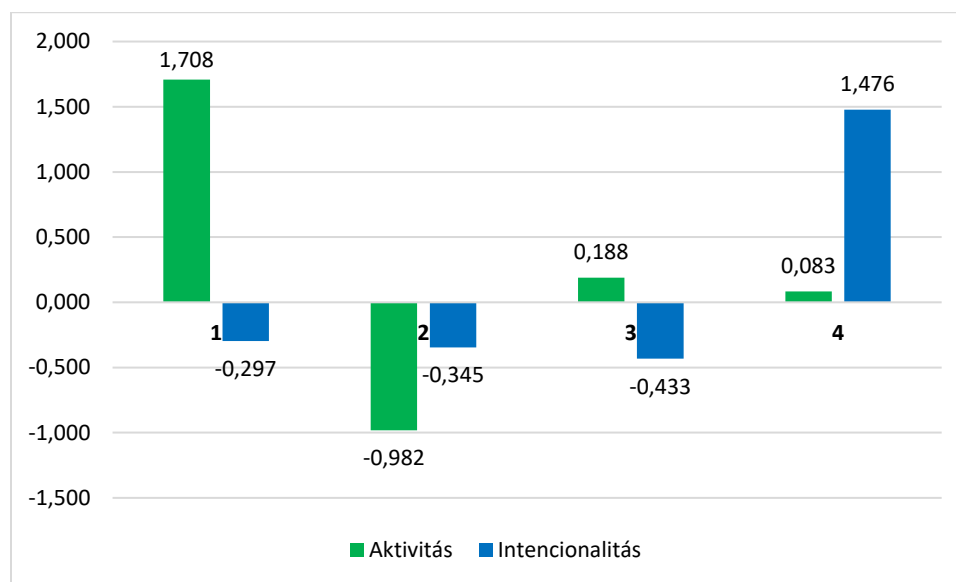
Utolsó lépésben pedig az interpretáció következik. Akkor jutottunk megfelelő klaszterstruktúrához, ha a létrejött klasztereknek a végső klaszterközéppontok alapján jelentést tudunk tulajdonítani és elegendő az elemszám az egyes csoportokban.

Kutatásom során tizennégy narratív klasztert hoztam létre a kiválasztott nyolc narratív modulból. Elemzésemben az aktivitás – intenconalitás; passzivitás – kényszer; kogníció – érzélem és a pozitív érzélem – negatív érzélem narratív moduljait rendeztem párokba.

3.3.2. Aktivitás és intencionalitás

Az első változó az aktivitás és intencionalitás moduljaiból áll,¹⁰ így egy kétdimenziós térben hoztam létre négy típust. Az alábbi ábra szemlélteti az egyes klaszterek végső klaszterközéppontjait.

2. ábra. Az aktivitás és intencionalitás moduljaiból képzett klaszterek végső klaszterközéppontjai

Forrás: Saját szerkesztés. 2025.

Az első csoportban (aránya: 12,9%) magas aktivitási és alacsony intencionalitási értékeket láthatunk. Vagyis az itt lévő szövegek csoportjában gyakran megjelenik a cselekvés, ugyanakkor ehhez nem társulnak önálló döntések, tervek és akaratok. Így ez a klaszter az *erős kényszer* nevet viseli. A második csoportban (31,0%) nagyon alacsony az aktivitás és ehhez alacsony intencionalitás is társul, vagyis ezekben a cikkekben nincs jelen cselekvés, és a saját akarat sem

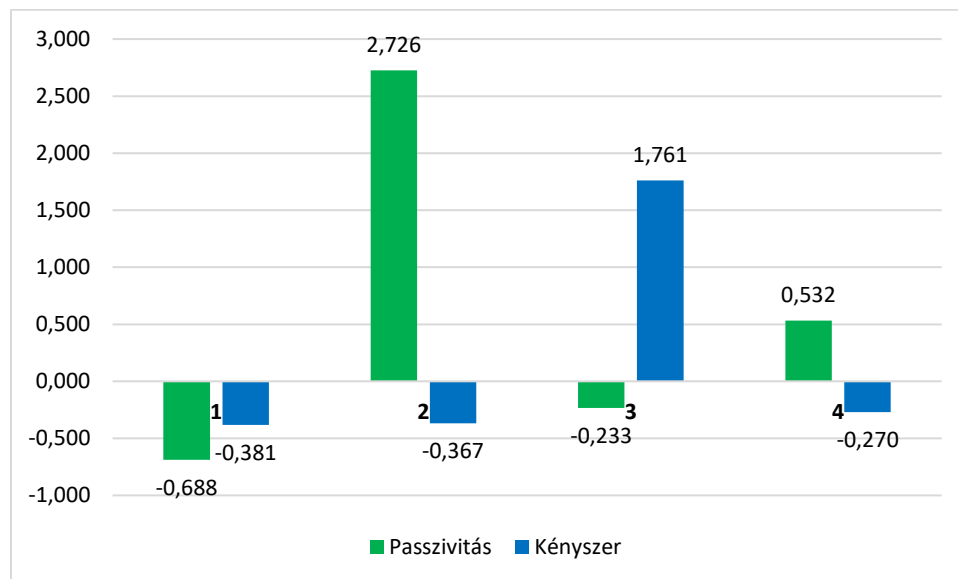
¹⁰ Az aktivitás moduljához tartozó F-próba érték magasabb, így ezen változó mentén jobban eltér a négy klaszter egymástól, azonban a különbség nem szélsőséges.

dominál, így ezt a klasztert a *kiszolgáltatottság* jellemzi. A harmadik klaszterben (35,8%) olyan szövegek vannak, ahol gyengén megjelenik az aktivitás, míg az intencionalitás alacsony. Ezt *gyenge kényszerrel* jellemezhetjük, mivel kevésbé szélsőségesek, mint az első csoport szövegei. Az utolsó csoportban (20,3%) alacsony az aktivitás, ugyanakkor nagyon magas az intencionalitás, ezért ezen szövegek csoportjára a *tudatos döntéshozás* jellemző. A magas intencionalitás, tehát a tervezés és célok megjelenése egyfajta önakaratot jelent, vagyis az ide tartozó szövegekben szabad döntések fogalmazódnak meg. Ez összefüggést mutathat Németh & mtsai. (2024) azon eredményeivel, miszerint a kormány tudatosan hoz döntéseket a történelem és oktatás topikjában.

3.3.3. Passzivitás és kényszer

A második változó a passzivitás és kényszer modulok klaszterezésével jött létre¹¹. Itt is négy klasztert hoztam létre, amelyek végső klaszterközéppontjait mutatja az alábbi ábra:

3. ábra. A passzivitás és kényszer moduljaiból képzett klaszterek végső klaszterközéppontjai

Forrás: Saját szerkesztés. 2025.

Az első csoportban (42,3%) alacsony a passzivitási és a kényszer modul értéke is. Ezen szövegeket összefoglalóan *aktív, autonóm* írásoknak nevezhetjük. Ez a modul kiemelkedő értéket várom a kormányközeli sajtócikkekben főként az oktatáspolitikai topikja mentén, hiszen ez a témakör a kormány által végrehajtott átalakításokról szól (Németh & mtsai., 2024). A második klaszterben (4,8%) kiemelkedően erős a passzivitás, amihez alacsony kényszer társul, vagyis ebben a

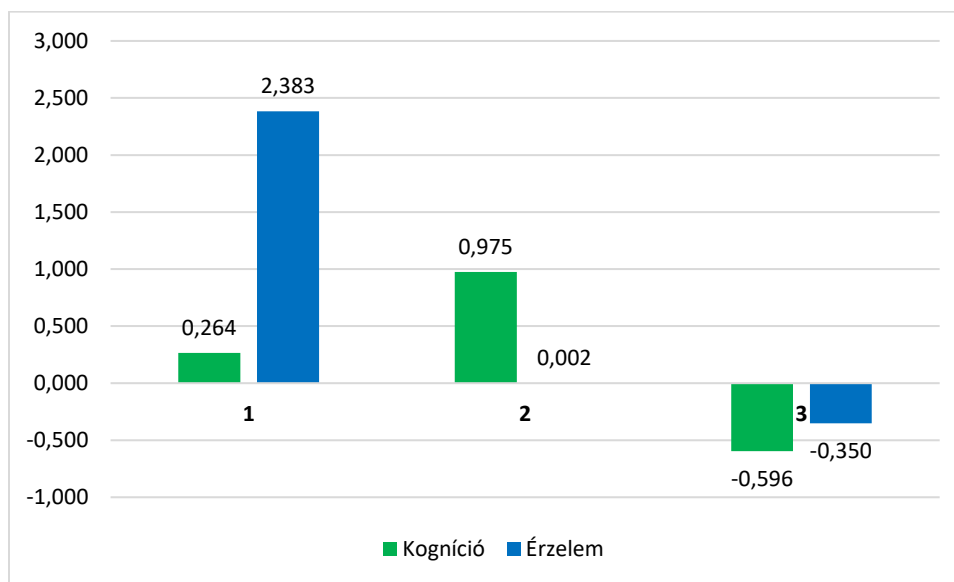
¹¹ Az F-próbák eredményei alapján a passzivitás változója mentén tér el jobban egymástól a négy klaszter.

szövegcsoporthban úgy jelenik meg a passzivitás, mint egy tudatos dolog. Ezért ezt a klasztert *beletörődőnek* neveztem el. Ezek olyasfajta szövegek, ahol a narratíva inkább háttérbe szorul és elfogadja az eseményeket, így azt gondolom, hogy ezen szövegek kevésbé dominálnak majd a jobboldali sajtókban. A harmadik dimenzióban (15,8%) a passzivitás gyenge míg a kényszer domináns, ezért ezekben a szövegekben a *tehetetlenség* állapota uralkodik. Ez szintén kapcsolódik a kormánypárti politika azon olvasatához, miszerint a múltban a nemzet kiszolgáltatottja volt az eseményeknek (Németh & mtsai. 2024). A negyedik szövegcsoporthban (37,1%) megjelenik a passzivitás, de nem olyan erőteljesen, mint a második dimenzió esetében, ugyanakkor ehhez is alacsony kényszer társul. Ezen szövegeket *gyengén passzív* nevezhetjük.

3.3.4. Kogníció és érzelem

A harmadik változót a kogníció és érzelem NarrCat moduljai alkotják.¹² Itt háromklasztteres megoldást választottam.¹³ A kialakult csoportok végső klaszterközéppontjai az ábrán láthatók.

4. ábra. A kogníció és érzelem moduljából képzett klaszterek végső klaszterközéppontjai

Forrás: Saját szerkesztés. 2025.

¹² Az F-próbák értékének összehasonlítása alapján az érzelmi modul a dominánsabb klaszterképző változó.

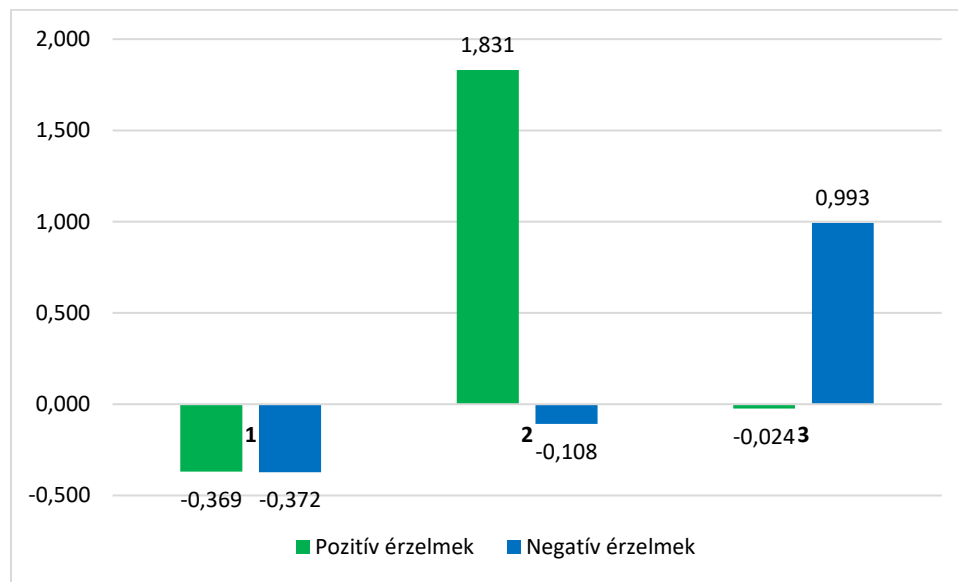
¹³ Ebben az esetben is négy típust szerettem volna elkülöníteni, ugyanakkor a harmadik csoport elemszáma túl alacsony (22 elem) volt. Keresztábra-elemzéssel megvizsgáltam, hogy háromklasztteres esetben ennek a csoportnak az elemei hova kerülnének. Mivel kivétel nélkül egyetlen csoportba, ez arra engedett következtetni, hogy ezen esetek kiugró értékekkel bírnak, de valójában nagyon hasonlítanak a háromklasztteres megoldás egyik csoportjára. A keresztábrát a Függelék tartalmazza.

Az első klaszternél (8,5%) enyhe kogníciót és magas érzelmi szintet láthatunk, vagyis ezen szövegek közös jellemzője az *emocionalitás*. Fülöp és László (2013), illetve Ilg (2021) eredményei is azt bizonyították a többi kutatás mellett, hogy az emocionalitás leginkább a szélsőjobboldali narratívában dominál, így ott várom ezen klaszter kiemelkedését az egyes témákban. A második klaszterben (33,3%) a kogníciós modul dominál alacsony emóció mellet, ezek a *kognitív* szövegek. Ahogy Barna és Knap (2022) írták, várhatóan ez a modul a balliberális sajtóban válik erőteljessé. A harmadik csoportban (58,2%) pedig alacsony a kognitív és az érzelmi modul is, így ezt a halmazt *bizonytalannak, távolságtartónak* nevezhetjük. Ezen szövegek inkább kívülállóként tekintenek Trianonra.

3.3.5. Pozitív érzelem és negatív érzelem

Végül az utolsó változó a pozitív érzelem és negatív érzelem moduljaiból tevődik össze.¹⁴ Itt szintén háromklaszteres megoldást választottam.¹⁵ A pozitív és negatív érzelem moduljaiból létrejövő háromklaszteres megoldás klaszterközéppontjait a 6. ábra szemlélteti.

5. ábra. A pozitív és negatív érzelmek moduljaiból képzett klaszterek végső klaszterközéppontjai

Forrás: Saját szerkesztés. 2025.

¹⁴ A negatív érzelmi modul mentén sokkal jobban eltérnek egymástól a kialakult klaszterek, mint a pozitív modul mentén.

¹⁵ Azért tettem így, mert az egyik csoport elemszáma elenyésző (55 elem) volt és nehezen volt interpretálható. Mindkét dimenzió mentén kiemelkedő átlagértékkel rendelkezett, kvázi outlierből állt. Itt a korábbihoz hasonló keresztábrák elemzés sem vezetett eredményre, ezért a csoportba tartozókat elemzésből történő kirekesztése (missingelése) mellett döntöttem.

Az első dimenzióban (66,7%) mind a pozitív, mind a negatív modulok alacsony értéket vesznek fel, így ezen szövegeket *érzelemmentesnek* tekintem. Ahogy eddig is láthattuk, a balliberális ideológia eltávolodik az érzelmektől, dekontextualizálja a múltat (Barna & Knap, 2022), így itt várom a legnagyobb kiemelkedését ezen klaszternek. A második klaszterben (13,4%) erőteljes a pozitív érzelmek jelenléte, míg a negatív érzelmek értéke alacsony, ezért ezt a csoportot a *pozitív érzelmek* névvel illetem. A harmadik csoportban (18,4%) az előző ellentéte figyelhető meg: míg a pozitív érzelmek nem, addig a negatív érzelmek erőteljesen dominálnak. Ezt a klasztert összességében *negatív érzelmek*ként interpretálom. Ebben az esetben főként a szélsőjobboldali sajtócikkekben várom a klaszter dominanciáját, mivel a trianoni eseményeket ma is fájdalomként élik meg.

4. Kutatási kérdések, hipotézisek

Dolgozatomban a bemutatott elméleti és módszertani fogalmak után érthetővé válnak a kutatás hipotézisei. Arra teszek kísérletet, hogy a kormányközeli, balliberális és szélsőjobboldali sajtóban megjelent cikkek körében megvizsgáljam a fent leírt topikok és klaszterek összefüggését. Kutatásom kulcskérdése, hogy mutatkozik-e jelentős eltérés a különböző politikai oldalakhoz tartozó sajtóban megjelent cikkek között az egyes narratív pszichológiai jellemzők mentén az egyes topikokban. A témakör korábbi kutatásai nyomán azt feltételezem, hogy számos eltérést fogok találni, főként az érzelmek terén. Elemzésem hipotézisei a következők:

H1: Azt feltételezem, hogy a kiszolgáltatottság klasztere kiemelkedően magas értéket vesz fel az áldozatiság témájában mindhárom politikai oldalon. Ennek alapja Fülöp, László és Szabó (2014) írása, ahol kiemelik, hogy Trianon témáját a kollektív áldozatiság uralja.

H2: Németh & mtsai. (2024) nyomán úgy gondolom, hogy az aktív-autonóm narratíva dominálni fog a kormányközeli sajtóban, leginkább az oktatáspolitikai diskurzusban, hiszen aktívan alakítják azt.

H3: Barna és Knap (2022) eredményeit továbbgondolva úgy vélem, hogy a beletörődés attitűdje kifejezetten alulreprezentált lesz az összetartozás témájában a szélsőjobboldali írásokban, hiszen a revizionista vágy továbbra is fellelhető ezen ideológiai oldalon.

H4: Barna és Knap (2022), illetve Ilg (2021) is megállapítja, hogy a kormányközeli, szélsőjobboldali ideológia érzelmekkel telve fordul Trianonhoz, hiszen „traumaként” kezeli azt.

Feltételezésem szerint az emocionalitás klasztere több dimenzió mentén is dominánssá válik az említett oldalakon.

H4.1: Az előbbieket mellett azt gondolom, hogy a balliberális szövegekben felülreprezentált lesz a kogníció narratívája több témában is.

H5: Ilg (2021) és Fülöp, Szabó és László (2014) nyomán azt gondolom, hogy a negatív érzelmek kiemelkedő értéket vesznek fel, főként a jobboldali narratívában, mivel Trianonnal kapcsolatban a fájdalomnak továbbra is nagy szerepe van.

5. Elemzés és eredmények

Elemzésemben először a már bemutatott klaszteranalízist hajtottam végre, ahol tizennégy klasztert interpretáltam azok narratív jellemzőik mentén. Ezt követően kétdimenziós kereszttáblákban vizsgáltam a klaszterek és az LDA topikmodellel létrehozott topikok kapcsolatát,¹⁶ ugyanakkor annak érdekében, hogy a kutatási kérdésekre választ kapjak, és az egyes politikai oldalakhoz sorolt sajtócikkek közötti narratív eltérések értelmezhetővé váljanak, háromdimenziós kereszttáblákban¹⁷ vizsgáltam a kapott eredményeket.¹⁸

5.1. Klaszterek, topikok és politikai oldalak kapcsolata háromdimenziós kereszttáblában

Dolgozatom fókuszában tehát annak vizsgálata áll, hogy egyes politikai oldalakhoz sorolt sajtótermékek mentén a meghatározott topikokban melyik narratív pszichológiai klaszter az, amelyik kiemelkedően felül- vagy alulreprezentált. Azt feltételezem, hogy számos téma mentén láthatunk különbségeket a sajtócikkek narratív jellemzői között. Ennek megragadására főként az adjusztált standardizált reziduálisokra koncentráltam, vagyis azt vettem össze, hogy a különböző politikai oldalak mentén ugyanazokban a klaszterekben a várthoz képest milyen eltéréseket tapasztalhatunk az egyes Trianonhoz kapcsolódó topikokban.¹⁹

¹⁶ A kétdimenziós kereszttáblák eredményei a Függelék fejezetben található. Minden esetben oszlopszázalékokat elemeztem soronként, illetve az adjusztált standardizált reziduálisokat vizsgáltam.

¹⁷ Mind a kétdimenziós, mind a parciális kapcsolatokban szignifikáns ($p < 0,001$) eredményeket kaptam, eredményei a Függelékben olvashatók.

¹⁸ A háromdimenziós kereszttáblák eredményei a Függelék fejezetben található. Minden esetben oszlopszázalékokat elemeztem soronként, illetve az adjusztált standardizált reziduálisokat vizsgáltam.

¹⁹ A hatásérősség mutatók (Cramer's V-k) alapján a legtöbb esetben gyenge, olykor közepes kapcsolatokat láthatunk. Ezek pontos értékei a Függelék fejezetben és lábjegyzetben olvashatók.

5.1.1. Aktivitás és intencionalitás eredményei

Az aktivitás és intencionalitás változóiból létrehozott klaszterek: az *erős kényszer*, a *kiszolgáltatottság*, a *gyenge kényszer* és a *tudatos döntéshozók*.²⁰

Elsőként megfigyelhető, hogy az *erős kényszer* narratív klasztere a felelősség témájában főként a kormányközeli, de a szélsőjobbboldali sajtóban is alulreprezentált. Ez arra utal, hogy ezen politikai irányultságú médiumok esetében a felelősség kérdéskörét nem a kényszer narratívája határozza meg, sokkal inkább a hibáztatás és a felelősök azonosítására irányuló retorika. Ez az eredmény egybevág Németh & mtsai. (2024) megállapításaival, melyek szerint a jobbboldali diskurzusok hajlamosabbak a felelősség külső szereplőkre való áthárítására. Az erős kényszer kapcsán még az áldozatiság témáját érdemes kiemelni. Mindhárom ideológiai oldalnál alulreprezentált ez a narratív jellemző ebben a témában. Számomra meglepő a kapott eredmény, mivel azt várnám, hogy az áldozatisághoz erősen kapcsolódik a kényszer érzete, az eredmények azonban mégsem ezt mutatják. Ugyanakkor az erdélyi magyarság esetében mindhárom politikai oldalon felülreprezentált ez a klaszter, ami világosan jelzi a kétféle megközelítés összhangját. Különösen jellemző ez a kormányközeli és szélsőjobbboldali sajtóra, ahol az erdélyi magyarokkal kapcsolatos beszámolók gyakran olyan kontextusban jelennek meg, amelyben a magyar közösség elszenvedőként, kényszerhelyzetben tűnik fel. Érdekes módon azonban a legmagasabb adjusztált reziduális érték a balliberális sajtónál jelentkezik (5,6),²¹ amely arra utal, hogy ebben a témában épp ez az oldal használja legerőteljesebben a kényszer narratív pszichológiai mintázatát. Ez az eredmény különösen figyelemre méltó, mivel nem illeszkedik a balliberális média narratíváihoz kapcsolódó általános mintázatokhoz, és további kutatásra érdemes irányt jelölhet ki.

A következő klaszter a *kiszolgáltatottság* nevet viseli, ahol mind az aktivitás, mind az intencionalitás alacsony. E klaszter különösen hangsúlyosan jelenik meg a hősi magyar nemzet topikjában, mégpedig a szélsőjobbboldali és kormányközeli sajtóorgánumok esetében. Ennek oka az lehet, hogy a hősi magyar nemzethez mindkét oldal cikkei egy elszenvedő narratívát társítanak, hiszen a választott traumában a közösség kiszolgáltatott entitásként szerepel (Fülöp, László és Szabó, 2014). Ugyanakkor az eredmények azt mutatják, hogy az összetartozás témájában egyik

²⁰ A Cramer's V-k alapján megállapítható, hogy csupán a balliberális sajtó cikkeiből létrehozott narratív klaszterek és topikok között van közepes erősségű kapcsolat (0,207), többi oldalon gyenge (kormányközeli: 0,163; szélsőjobbboldali: 0,137) az összefüggés.

²¹ A zárójelben lévő számok minden esetben az adjusztált standardizált reziduálisok értékét jelentik ebben a fejezetben.

ideológiai oldalon sem dominál a kiszolgáltatottság narratívája. Ez leginkább abból fakadhat, hogy amíg a kormányközeli oldal a feldolgozás útjára lépett (Németh & mtsai., 2024), addig a baloldal kognitív szintre emeli az eseményeket (Barna & Knap, 2022), a szélsőjobboldal pedig pozitív érzelmeket társít az elszakított magyarokhoz (Németh & mtsai., 2024). A legkirívóbb eredmény azonban az áldozatiság témájához kapcsolódik, ahol a kiszolgáltatottság narratívája minden politikai oldalon felülreprezentált, különösen a kormányközeli sajtóban, ahol az értéke kiemelkedően magas (6,4). Ez az eredmény világosan rámutat arra, hogy a kiszolgáltatottság attitűdje szorosan összefonódik az áldozatiság topikjával, függetlenül az ideológiai keretektől. Ez pedig összhangban van az általam megfogalmazott első hipotézissel (H1) is, az eredmény alátámasztja a kollektív áldozatiság jelenségét ideológiai oldaltól függetlenül.

A harmadik klaszter a *gyenge kényszer* csoportja, amihez enyhe aktivitás és alacsony intencionalitás párosul. Amiket érdemes kiemelni ebben a dimenzióban azok a szélsőjobboldali sajtó cikkei. A hősiesség magyar nemzet topikjában ez a narratíva alulreprezentált, vagyis a gyenge kényszer érzete nem kapcsolódik össze a hősiességgel. A hősiesség témájában sokkal inkább a magyar nemzet mint túlélő, legyőzhetetlen entitás jelenik meg, tele fájdalommal (Németh & mtsai., 2024).

Az utolsó csoport az *önállóság, tudatosság* nevet viseli alacsony aktivitással és erős intencionalitással. Ezen klaszter esetében leginkább a kormányközeli sajtó cikkeit érdemes megtekinteni. Azt láthatjuk, hogy a felelősség és az összetartozás témájában felülreprezentált ez a narratíva. Ez egybevág Németh & mtsai. (2024) által részletezett topikok jellemzőivel, vagyis, hogy ezekben a témákban a kormány tudatos döntéseket hoz, lépéseket tesz. Tudatosan választ felelősöket a trianoni eseményekért, illetve tudatosan fordul az elszakított magyarok felé, akikkel egy határon átívelő egységet kíván alkotni. Ugyanakkor érdekes azt látni, hogy a NAT témájában kifejezetten gyenge értéket vesz fel ez a klaszter (-4,2). Ez az eredmény érdekes számomra, mivel a cikkeket tekintve azt láthatjuk, hogy a kormány tudatosan alakítja át az oktatási rendszert.

5.1.2. Passzivitás és kényszer eredményei

Az elemzés során az *aktív-autonóm, beletörődő, tehetetlen* és *gyengén passzív* klaszterek különbségeit vizsgáltam.²²

²² Mindhárom parciális esetében gyenge (kormányközeli: 0,142; balliberális: 0,170; szélsőjobboldali: 0,121) kapcsolatot mutatnak a Cramer's V-k a klaszterek és topikok között.

Az *aktív-autonóm* szövegcsoporthoz mind a passzivitás, mind a kényszer nagyon alacsony. E klaszter esetében az eredmények különösen a Trianon igazságtalanságáról szóló topikjára irányítják a figyelmet. Látható, hogy mind a szélsőjobboldali, mind a kormánypárti szövegek esetében gyengén szerepel ez a narratíva. Ennek háttérében vélhetően az áll, hogy e témakörben elsősorban az igazságtalanság érzete és az áldozatiság narratívája dominál (Németh & mtsai., 2024), amelyek nem illeszkednek az aktív és autonóm cselekvés narratív keretébe. Emellett ki kell emelni a történelem és oktatás témáját, azaz a NAT témakörét. A kormányközeli szövegekben kifejezetten dominál ez az attitűd (4,4), de a szélsőjobboldali írásokban is erősen jelen van (2,8). Ez pedig igazolja a második hipotézisemet (H2), miszerint a jobboldali sajtóban válik dominánssá az aktív-autonóm narratíva, különösen az oktatáspolitikai diskurzusban. Ennek a feltételezésnek az alapját Németh & mtsai. (2024) eredményei adták, amelyből látható, hogy a kormány aktívan formálja az oktatási anyagokat.

A *beletörődő* szövegek klasztere esetében csupán a kormányközeli sajtóban mutatkoznak kiugró értékeket. Az összetartozás témájában kifejezetten felülreprezentált ez a klaszter (5,7), amely azt jelenti, hogy az elfogadás attitűdje dominál. Ez az eredmény pedig kimondottan szemben áll az általam megfogalmazott harmadik hipotézissel (H3), ahol ezen klaszter alacsony jelenlétét vártam ebben a témában. Vagyis a kormányközeli sajtó már egy olyan attitűddel fordul a határon túli magyarokhoz, ahol inkább az egyesítés vágya, a fizikai határok átlépése jelenik meg a küzdelem és a dac helyett. Érdekes azonban, hogy az erdélyi magyarok topikja esetében alulreprezentált ez az attitűd, vagyis háttérbe szorul a beletörődés narratívája. Ennek háttérében az állhat, hogy az erdélyi magyarok helyzete a kormányzat szerint válságos, amely ellen fel kell lépni.

A *tehetetlen* klaszter kapcsán sok esetben láthatunk kiugró értékeket. Ez a klaszter a NAT témakörében mind a kormányközeli (-6,3), mind a szélsőjobb (-3,7), sajtóban megjelent cikkek esetében erőteljesen alulreprezentált. Vagyis egyáltalán nem kerül össze a tehetetlenség attitűdje az oktatás témájával, amely azt fejezi ki, hogy valóban aktívan formálják azt. Fontosnak tartom kiemelni még az erdélyi magyarok témáját, amely erős összefüggést mutat minden ideológiai oldalon a tehetetlenség klaszterével. Ez azt jelenti, hogy ebben a témában dominál az elesettség, a sajnálat és a kilátástalanság, attól függetlenül, hogy melyik politikai oldalról beszélünk, ugyanakkor Németh & mtsai. (2024) eredményeivel összhangban ez a jelenség főként a kormánypárti médiában uralkodik. Mindemellett meglepő eredmény, hogy az összetartozás esetében a kormányközeli cikkekben nem, csak a szélsőjobb és baloldali újságokban látjuk

felülreprezentálva ezt a klasztert, ami arra enged következtetni, hogy a kormány nem tehetetlen narratívával fordul az elszakítottakhoz, hanem őket számba véve, velük közösséget alkotva jelennek meg a cikkekben ezek a személyek.

Az utolsó klaszter a *gyengén passzív* szövegcsoport, ahol enyhe passzivitás és alacsony kényszer uralkodik. Ezen narratíva esetében a Trianon igazságtalansága témája érdekes a szélsőjobb és kormányközeli írásokban. Látható, hogy mindkét oldalon erőteljes ez a dimenzió, amely összhangban van a már korábban említett eredménnyel, miszerint a trianoni igazságtalanság esetében a magyar nemzet elszenvedő, kiszolgáltatott események áldozata (Németh & mtsai., 2024). Az eredményekből azt láthatjuk még, hogy ideológiai oldaltól függetlenül sehol nem uralkodik passzivitás az erdélyi magyarság tekintetében. Érdekesség, hogy legkevésbé a balliberális médiára jellemző ez az attitűd (-4,0), amely eltér a korábbi kutatások által felvázolt balliberális sajtóra jellemző attitűdtől.

5.1.3. Kogníció és érzelem eredményei

Elemzésem során az alábbi klasztereket hoztam létre: *emocionalitás*, *kogníció* és *bizonytalanságtartó*.²³

Az *emocionalitás* klasztere főként a szélsőjobboldali (9,3) és a kormányközeli (4,3) sajtóban mutat említésre méltó értékeket. Látható azonban, hogy ez a narratíva kizárólag a hősi magyar nemzet topikjában dominál, ugyanakkor ott kiemelkedően. Ez az eredmény összhangban van Barna és Knap (2022) megállapításaival, akik szerint a jobboldali ideológia hajlamos érzelmileg kötődni a trianoni eseményekhez, amelyeket kollektív traumaként, közösségi élményként konstruál. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy az *emocionalitás* jelenléte csak ebben az egyetlen topikban mutat jelentős mértéket, más tematikus egységekben nem tapasztalható hasonló mértékű érzelmi bevonódás. Ez pedig részben támasztja alá a negyedik (H4) feltételezésemet, miszerint a jobboldali ideológia jellemzően érzelmi keretben dolgozza fel Trianont. A korábbi kutatások nyomán úgy véltem, hogy az *emocionalitás* a lehető legtöbb témában uralkodni fog a jobboldali sajtóban, ám eredményeim nem ezt támasztják alá. Meglepő azonban az az eredmény, hogy az emóciók csak a balliberális sajtóban emelkednek ki az összetartozás tematikájában.

²³ A hatás erősség mutató esetében a szélsőjobboldali parciálisban lévő klaszterek és topikok között fedezhető fel egy közepes erősségű (0,214) kapcsolat, a többi parciális klaszterei és topikok között gyenge (kormányközeli: 0,144; balliberális: 0,199) ezek értéke.

A *kogníció* dimenziója során elsőként a Trianon igazságtalanságával foglalkozó témát emelném ki. Látható, hogy a kormányközeli és szélsőjobboldali sajtóban is alulreprezentáltak ezen klaszterek szövegei. Ez azt jelenti, hogy ebben a témában nincs jelen a gondolkodás, az elemzés és az önreflexió ezen ideológiai oldalon, amely párhuzamba állítható Németh & mtsai. (2024) eredményeivel, miszerint a jobboldali narratíva itt inkább másokat hibáztat a trianoni eseményekért. Az erdélyi magyarság tekintetében azt láthatjuk, hogy a balliberális és a kormányközeli sajtó kevésbé alkalmazza a kognitív szemléletet. Ez arra utal, hogy az erdélyi magyarokat tárgyaló szövegekben háttérbe szorul a gondolkodás, és meglepő módon ez főként a balliberális médiára igaz $(-4,1)$. Ezzel szemben az áldozatiság témája kapcsán a kogníció klasztere minden politikai oldalon felülreprezentált. Ez arra enged következtetni, hogy az áldozati szerep kollektív feldolgozása minden ideológiai közegben reflektív módon jelenik meg, vagyis az áldozatiság narratívája nem csupán érzelmekre, hanem tudatos gondolkodásra is épít. Ugyanakkor a kogníció narratíváját szemlélve kijelenthető, hogy a negyedik hipotézisem alhipotézise (H4.1) megdőlt, hiszen nem láthatjuk a balliberális sajtóban több/erőteljesebb kiemelkedését a kogníciónak egyik témában sem. Érdekes lehetne megvizsgálni ezen klaszter szövegeit, hogy láthassuk, mi okozhatta a korábbi kutatásoktól való eltérést, ám szakdolgozatom korlátai ezt nem teszik lehetővé.

Az utolsó klaszter a *bizonytalan-távolságtartó* írásokból áll. Itt mind a kognitív, mind az érzelmi modul alacsony. A trianoni igazságtalanság esetében a szélsőjobboldali cikkekben és a kormányközeli írásokban – számomra meglepő módon – szintúgy felülreprezentált ez a klaszter, amely arra enged következtetni, hogy ez a topik némi bizonytalansággal keveredve jelenik meg. A hősi magyar nemzet topikja azonban a várakozásaimhoz mérten alakult: a kormányközeli és kifejezetten a szélsőjobboldali írásokban alulreprezentált ez a klaszter $(-6,1)$. Azért vártam ezt az eredményt, hiszen korábbi kutatások kimutatták, hogy a belső (*ingroup*) csoporthoz inkább pozitív érzelmek társulnak (Ilg, 2021). Érdekesnek találom azonban, hogy ez az attitűd kiemelkedik az erdélyi magyarok témájában mind a kormányközeli, mind szélsőjobboldali sajtóban, hiszen feltételezésem szerint ezen két oldal határozott érzelmekkel fordul az Erdélyben rekedt magyarokhoz. Az már kevésbé meglepő, hogy ebben a témában a balliberális szövegek bizonytalanok.

5.1.4. Pozitív érzelem és negatív érzelem eredményei

Ebben az esetben a már bemutatott háromklaszteres megoldás a következő: *érzelemmentes* szövegek, *pozitív érzelmeket* és *negatív érzelmeket* tartalmazó szövegcsoporthoz.²⁴

Az *érzelemmentes* klaszter, – ahol mind a pozitív, mind a negatív érzelmi modul alacsony értékkel rendelkezik – kapcsán több témát ki kell emelni. Az első a Trianon igazságtalansága, ahol főként a szélsőjobboldali, de a kormányközeli írásokban is felülreprezentált ez a narratíva. Vagyis – ahogy azt már korábban is láthattuk – a trianoni igazságtalanságok témájához kevésbé kapcsolódik az érzelmi töltet a jobboldalon. Ugyanakkor a hősiesség nemzeti témájában az érzelemmentesség kifejezetten alulreprezentált. Ez azt jelenti, hogy itt valamilyen érzelem biztos, hogy kapcsolódik a hősi magyar nemzethez.

A második klaszterben a *pozitív érzelmeket* tartalmazó szövegek kaptak helyet. Látható, hogy a felelősség topik esetében ez a narratíva minden politikai sajtóban alulreprezentált, ami arra utal, hogy a trianoni felelősség kérdéséhez nem társul pozitív érzelem, függetlenül az ideológiai háttértől. Ahogy ezt Németh & mtsai. (2024) tanulmánya is bemutatja, leginkább a hárítás és hibáztatás jelenik meg ebben a témában. Hasonló tendencia figyelhető meg a trianoni igazságtalanság topikban is, ahol a pozitív érzelmek szintén hiányoznak a jobboldali médiatérből, míg a balliberális sajtóban nem mutatkozik érdemi eltérés. Vagyis a Trianon igazságtalanságát tematizáló cikkekben nem lelhető fel pozitív érzelem a jobboldalon. Végül az erdélyi magyarok témakörére térnék ki, ahol a kormányközeli cikkekben a pozitív érzelmek dominálnak. Ez azt jelenti, hogy az erdélyi magyarság témájához pozitív érzelmek társulnak a kormánypárti sajtóban, annak ellenére, hogy gyakori a felháborodás a románok magyarellenes viselkedése miatt.

Elemzésem utolsó klasztere a *negatív érzelmeket* tartalmazó szövegekből áll. Itt az az eredmény született, amelyet az utolsó hipotézisemben (H5) megfogalmaztam. Az eredmények alátámasztják, hogy ezen narratív klaszter jelentléte kiemelkedő Trianon esetében. A felelősség témájában a negatív érzelmek attitűdjé felülreprezentált, amely igazolja azt, amelyet Németh & mtsai. (2024) tanulmánya is megfogalmaz erről a témáról. Emellett azonban a hősiesség magyar nemzeti témájában kapott eredmények számomra meglepőek voltak: a negatív érzelmű narratívák kerültek túlsúlyba mind a kormányközeli, mind a szélsőjobboldali sajtóban megjelent cikkek esetében. Ennek oka a

²⁴ Mindhárom parciális esetében gyenge (kormányközeli: 0,148; balliberális: 0,143; szélsőjobboldali: 0,180) kapcsolatot mutatnak a Cramer's V-k a klaszterek és topikok között.

nemzethez, a vereséghez tapadt fájdalomból eredhet. Ugyanakkor az összetartozást hangsúlyozó szövegek között alulreprezentált ez a klaszter mind a kormányközeli, mind a szélsőjobboldali sajtóban. Vagyis azt lehet mondani, hogy amikor a külföldön rekedt magyarokról ír ez a két sajtó, azt nem negatív hangvételben teszik – bár láthattuk az emóció klaszter esetében, hogy alapvetően nem jelennek meg az érzelmek ebben a topikban.

6. Összefoglalás

Dolgozatom célja az volt, hogy a trianoni békeszerződésről szóló kollektív emlékezet politikai narratíváit vizsgáljam online újságcikkekben. Különös figyelmet fordítottam a narratív pszichológiai jellemzők és tematikus eltérések feltárására a különböző ideológiai oldalakhoz tartozó sajtótermékek között. Kiindulópontként azt feltételeztem, hogy a Trianonhoz kapcsolódó diskurzusok mélyen megosztottak, és politikai orientáció szerint jelentős különbségek figyelhetők meg azok narratív és tematikus szerkezetében. E feltételezés igazolására egy olyan elemzést végeztem, amely a korábban létrehozott topikmodell eredményeire és az általam létrehozott klaszteranalízisre épült, kiegészítve ezt a NarrCat eszköztárával.

Elméleti háttérmet a kollektív emlékezet különböző megközelítései adták. Kiemelt szerepet kaptak az antagonisztikus és kozmopolita emlékezés mód, illetve a forró és hideg emlékezés fogalompárjai. Emellett fontos keretet biztosított a kulturális trauma, a választott trauma, valamint a mythomoteur fogalma is. Ezek az elméletek rávilágítottak arra, miként vált Trianon a magyar kollektív identitás egyik alapelemévé, és hogyan játszik ma is szerepet az emlékezetpolitikai stratégiákban. A dolgozat másik elméleti pillérét a narratív pszichológia alkotta, amely a történetmesélésen keresztül értelmezi az egyéni és kollektív identitást. E megközelítés segítségével vizsgálhatóvá vált, hogy az egyes politikai diskurzusok miként dolgozzák fel (vagy nem dolgozzák fel) a Trianonhoz kapcsolódó kollektív traumát.

Kutatásom Németh és munkatársai (2024) által végett elemzéshez kapcsolódik, annak eredményeit gondolja tovább. Adataikat felhasználva egy 2017 és 2020 között gyűjtött újságcikk-adatbázissal dolgoztam, amely három politikai orientáció (kormányközeli, balliberális és szélsőjobboldal) médiumaiból állt össze. Az eredeti topikmodell alapján hét releváns topikot azonosítottak a szerzők, amelyek tematikusan lefedték a Trianonhoz kapcsolódó főbb diskurzusokat. E topikok a történelmi felelősség, a Trianon igazságtalansága, az oktatáspolitikai viták (NAT), a magyar

nemzet hősiessége, a nemzeti összetartozás, a határon túli magyarság és az áldozatiság témakörei köré szerveződtek.

Ezen tematikus keretet egészítettem ki saját klaszteranalízis-eredményeimmel. A NarrCat pszichológiai moduljaira építve narratív klasztereket hoztam létre, majd háromdimenziós kereszttáblák segítségével elemeztem ezek és a topikok kapcsolatát az egyes politikai oldalakhoz tartozó sajtótermékek mentén. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a legtöbb esetben a narratív pszichológiai jellemzők eltérnek egymástól az egyes topikokban attól függően, hogy az adott klaszter melyik politikai orientációhoz tartozik. Vagyis a különböző politikai oldalakhoz sorolt sajtótermékek túlnyomó többségben különböző attitűddel fordul Trianon esetében előforduló témákhoz. Ide tartozik például az erdélyi magyarok témaköre és a beletörődő klaszter kapcsolata. Míg a kormányközeli sajtó cikkeiben alulreprezentált ez a narratíva, addig a balliberális és szélsőjobb cikkekben nem mutat jelentős eltérést ez az attitűd ebben a témában. De ezt az állítást erősíti a történelem és oktatás témaköre és a bizonytalan-távolságtartó attitűd viszonya is. Látható, hogy amíg a balliberális média cikkeiben uralkodóvá vált ez az attitűd a NAT kapcsán, addig sem a kormányközeli, sem a szélsőjobb oldali cikkek esetében nem emelkedik ki ez a klaszter.

Eredményeim tehát azt bizonyították, hogy a legtöbb esetben a narratív klaszterek és topikok kapcsolata eltérő tendenciát mutat a különböző politikai sajtóorgánumban, ugyanakkor akadnak más esetek is. Általánosságban elmondható, hogy a kormányközeli és a szélsőjobb oldali médiatartalmak között több ponton is hasonlóság figyelhető meg a narratív struktúrák tekintetében, míg a balliberális sajtó jellemzői jelentősen eltérnek ezektől. Ilyen például a NAT témaköre és az aktív-autonóm klaszter kapcsolata. Itt a kormányközeli és a szélsőjobb oldalra besorolt cikkekben kiemelkedik ez a narratíva, míg a balliberális oldalon nem tapasztalható eltérés. De ezt a tendenciát erősíti a hősi magyar nemzet topikja és az itt megjelenő negatív érzelmek klaszter értékei is. A kormányközeli és szélsőjobb oldali sajtócikkeknek tekintett írásokban felülreprezentált a negatív érzelmek narratívája ebben a témában, míg a balliberális sajtócikkekben itt sem tapasztalható eltérés. Ezek azt bizonyítják, hogy akadnak olyan témák is, ahol a kormányközeli és szélsőjobb oldalra besorolt sajtótermékek hasonló attitűdöt képviselnek Trianon esetében.

Mindemellett akadtak olyan – bár ritkább – esetek is, amikor bizonyos narratív klaszterek politikai oldaltól függetlenül hasonló módon jelentek meg. Ilyen volt például az *erős kényszer* narratív klasztere, amely mindhárom típus esetén felülreprezentált attitűdként szerepelt az erdélyi

magyarokat tematizáló cikkekben. Vagyis ideológiai oldaltól függetlenül kapcsolódik a kényszer narratívája ehhez a témához. Hasonlóan egységes mintázat figyelhető meg a *kogníció* klasztere esetében, amely az áldozatiság témájával áll erős összefüggésben politikai oldaltól függetlenül. Ez azt jelenti, hogy az áldozati szerepkörhöz minden esetben társul reflexió, gondolkodás és tudatosság. De megemlíthető még a *pozitív érzelmek* klasztere, amely mindegyik ideológiai oldalon alulreprezentált volt a felelősség témájában, vagyis ehhez a topikhoz egyik politikai sajtó sem társít pozitív érzelmeket.

Felhasznált irodalom

Assmann, J. (2004). *A kulturális emlékezet: Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Atlantisz Könyvkiadó.

Banks, M., & Gingrich, A. (2006). Introduction: Neo-nationalism in Europe and Beyond. In Banks, M., & Gingrich, A. (Eds.), *Neo-nationalism in Europe and Beyond: Perspectives from Social Anthropology* (pp. 1–27). Berghahn Books.

Barna I. (2009). *Jogfosztottság, asszimiláció, emancipáció ... s megint előlről. A magyar és orosz zsidóság társadalomtörténeti és empirikus szociológiai összehasonlító elemzése* (Doktori disszertáció, Eötvös Loránd Tudományegyetem)

Barna, I., & Knap, Á. (2022). Analysis of the Thematic Structure and Discursive Framing in Articles about Trianon and the Holocaust in the Online Hungarian Press Using LDA Topic Modelling. *Nationalities Papers*, 50(3), 1–19. <https://doi.org/10.1017/nps.2022.3>

Bódy Zs. (2013). *Magyarország társadalomtörténete a két világháború között*. Akadémiai Kiadó.

Bull, A. C., & Cacciatori, M. (2020). Literature review: An introduction to agonistic memory and DisTerrMem. University of Bath.

Bull, A. C., & Hansen, H. L. (2016). On agonistic memory. *Memory Studies*, 9(4), 390–404. <https://doi.org/10.1177/1750698015615935>

Ehmann B., Csertő I., Ferenczhalmy R., Fülöp É., Hargitai R., Kövágó P., Pólya T., Szalai K., Vincze O., & László J. (2014). Narratív kategóriális tartalomelemzés: a NARRCAT. In Tanács A., Varga V., & Vincze V. (szerk.), *X. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia* (pp. 136–147). Szegedi Tudományegyetem Informatikai Tanszékcsoport.

Feischmidt M. (2014). Populáris emlékezetpolitikák és az újnacionalizmus: A Trianon-kultusz társadalmi alapjai. In uő. (szerk.), *Nemzet a mindennapokban* (pp. 51–81). L'Harmattan.

Feischmidt M. (2020). Memory-Politics and Neonationalism: Trianon as Mythomoteur. *Nationalities Papers*, 48(1), 130–143. <https://doi.org/10.1017/nps.2018.72>

- Fülöp, É., & László, J. (2013). Emotional Processes in Elaborating a Historical Trauma in the Daily Press. A longitudinal study of the Trianon Peace Treaty in the mirror of the Hungarian newspapers. In R. Cabecinhas & L. Abadia (Eds.), *Narratives and social memory: Theoretical and methodological approaches* (pp. 46–60). University of Minho.
- Fülöp, É., László, J., & Szabó, Z. (2014). Emotional Elaboration of Collective Traumas in Historical Narratives. In J. László, J. P. Forgas, & O. Vincze (Eds.), *Social Cognition and Communication* (pp. 245–262.). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203744628>
- Gyáni G. (2012a). A magyar „emlékezet helyei” és a traumatikus múlt. *Studia Litteraria*, 51(1–2), 41–50. <https://doi.org/10.37415/studia/2012/51/4000>
- Gyáni G. (2012b). A múlt mint tapasztalat és emlékezet. *Történelmi Szemle*, 54(3), 357–376. https://tti.abtk.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz2012_3/357-376_gyani.pdf
- Gyáni, G. (2012c). Trianon Memory as a Political Instrument in Today's Hungary. In A. Miller & M. Lipman (szerk.), *The Convolutions of Historical Politics* (pp. 105–122). Central European University Press.
- Ilg, B. (2021). The Representation of Trianon Trauma as a Chosen Trauma in Political Newspapers (1920–2010) in Hungary. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 12(1), 51–93. <https://doi.org/10.14267/CJSSP.2021.1.3>
- Kovács É. (2010). Trianon traumatikus emlékezetéről. *Limes: Tudományos Szemle*, 47(4), 50–56.
- Kovács É. (2015). Trianon, avagy a „traumatikus fordulat” a magyar történetírásban. *Korall: Társadalomtörténeti Folyóirat*, 59(59), 82–107.
- László J. (2005a). A narratív pszichológia tartalomelemzése. *Magyar Tudomány*, 166(11), 1366–1375. https://www.epa.hu/00600/00691/00023/pdf/EPA00691_magyar_tudomany_2005-11_1366-1375.pdf
- László J. (2005b). A narratív pszichológia mint tudomány 1. *Pszichológia*, 25(2), 1–27. <https://docplayer.hu/2280786-A-narrativ-pszichologia-mint-tudomany-1.html>
- László, J. (2008). *The Science of Stories: An Introduction to Narrative Psychology*. Routledge.
- László J., Csertő I., Fülöp É., Ferenczhalmy R., Hargitai R., Lendvai P., Péley B., Pólya T., Szalai K., Vincze O., & Ehmann B. (2013). Narrative language as an expression of individual and group identity: The narrative categorical content analysis. *Sage Open*, 3(2), 2158244013492084.
- Németh R. (2024). *Az automatizált szövegfeldolgozás szociológiai lehetőségei*. Savaria University Press.
- Németh, R., Barna, I., Pólya, T., Berbekár, R., & Knap, Á. (2024). Representation of the Trianon Peace Treaty in the Hungarian Online Media on the 100th Anniversary – A Text Mining Approach to Memory Policy Mechanisms Using Topic Model and Narrative Psychological Indicators [Kézirat benyújtva közlésre].

Németh R., Katona E. R., & Kmetty Z. (2020). Az automatizált szövegelemzés perspektívája a társadalomtudományokban. *Szociológiai Szemle*, 30(1), 44–62.

Nora, P. (2009). *Emlékezet és történelem között*. Napvilág Kiadó.

Soreco Research. (2020). *Trianon a hazai közvélemény szemében: Trianon100 kutatás*.
https://trianon100.hu/attachment/0003/2255_trianon_lakossagi_survey_elemzes_final_honlapra.pdf

Gerlóczy F. (2010. június 4.) „Trianon kollektív narcisztikus sérülése a magyarságnak.” *HVG*
https://hvg.hu/velemeney/20100603_pfizner_rudolf_szocialpszichologus_tria

Tóth I. J. (2022). *Ökológikus társadalom fenntartható népességgel*. Gondolat Kiadó.

Történelemtanárok Egylete. (2013. december 7.). *Mire emlékszünk - Gyáni Gábor: Kollektív emlékezet vagy történetírás*. [Videó]. YouTube.
https://www.youtube.com/watch?v=ckf8it5_63c

Székelyi M., & Barna I. (2002). *Túlélőkészlet az SPSS-hez: Többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára*. Typotex Kiadó.

Vincze, O., Ilg, B., & Pólya, T. (2014). The Role of Narrative Perspective in the Elaboration of Individual and Historical Traumas. In J. P. Forgas, O. Vincze, & J. László (Eds.), *Social Cognition and Communication* (pp. 229–244). Psychology Press.

Függelékek

1. táblázat: Aktivitás-intencionalitás narratív klaszter végső klaszterközpontjai

Létező klaszterek				
	1 Erős kényszer	2 Kiszolgáltatottság	3 Gyenge kényszer	4 Tudatos döntések
Aktivitás	1,70774	-0,98166	0,18773	0,08303
Intencionalitás	-0,29655	-0,34501	-0,43321	1,47625

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

2. táblázat: Aktivitás-intencionalitás ANOVA táblája

ANOVA						
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
Aktivitás	810,23	3	0,312	3527	2599,523	<,001
Intencionalitás	657,396	3	0,442	3527	1488,394	<,001

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

3. táblázat: Aktivitás-intencionalitás gyakorisági megoszlása

Aktivitás-intencionalitás					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Erős kényszer	455	12,9	12,9	12,9
	2 Kiszolgáltatottság	1094	31	31	43,9
	3 Gyenge kényszer	1264	35,8	35,8	79,7
	4 Tudatos döntések	718	20,3	20,3	100
	Total	3531	100	100	

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

4. táblázat: Passzivitás-kényszer narratív klaszter végső klaszterközéppontjai

Létrejött klaszterek				
	1 Aktív-autonóm	2 Beletörődő	3 Tehetetlen	4 Gyengén passzív
Passzivitás	-0,68764	2,72559	-0,23341	0,53168
Kényszer	-0,38082	-0,36735	1,7612	-0,27013

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

5. táblázat: Passzivitás-kényszer ANOVA táblája

ANOVA						
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
Passzivitás	787,404	3	0,331	3527	2378,147	<,001
Kényszer	689,609	3	0,414	3527	1664,589	<,001

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

6. táblázat: Passzivitás-kényszer gyakorisági megoszlása

Passzivitás-kényszer					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Aktív-autonóm	1493	42,3	42,3	42,3
	2 Beletörődő	169	4,8	4,8	47,1
	3 Tehetetlen	559	15,8	15,8	62,9
	4 Gyengén passzív	1310	37,1	37,1	100
	Total	3531	100	100	

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

7. táblázat: Kogníció-érzelem narratív klaszter végső klaszterközéppontjai

Létrejött klaszterek			
	1 Emocionalitás	2 Kogníció	3 Bizonytalan-távolságtartó
Kogníció	0,26442	0,97519	-0,59632
Érzelem	2,38305	0,00238	-0,35041

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

8. táblázat: Kogníció-érzelem ANOVA táblája

ANOVA						
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
Kogníció	934,616	2	0,471	3528	1985,42	<,001
Érzelem	980,847	2	0,445	3528	2206,474	<,001

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

9. táblázat: Kogníció-érzelem gyakorisági megoszlása

Kogníció-érzelem					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Emocionalitás	301	8,5	8,5	8,5
	2 Kogníció	1175	33,3	33,3	41,8
	3 Bizonytalan-távolságtartó	2055	58,2	58,2	100
	Total	3531	100	100	

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

10. táblázat: Pozitív érzelem-negatív érzelem narratív klaszter végső klaszterközéppontjai

Létrejött klaszterek			
	1 Érzelemmentes	2 Pozitív érzelmek	3 Negatív érzelmek
Pozitív érzelmek	-0,36946	1,83101	-0,02443
Negatív érzelmek	-0,37222	-0,10797	0,99285

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

11. táblázat: Pozitív érzelem-negatív érzelem ANOVA táblája

ANOVA						
	Cluster		Error		F	Sig.
	Mean Square	df	Mean Square	df		
Pozitív érzelem	639,041	3	0,457	3527	1397,44	<,001
Negatív érzelem	828,968	3	0,296	3527	2802,971	<,001

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

12. táblázat: Pozitív érzelem-negatív érzelem gyakorisági megoszlása

Pozitív érzelem-negatív érzelem					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 Érzelemmentes	2355	66,7	67,7	67,7
	2 Pozitív érzelmek	474	13,4	13,6	81,3
	3 Negatív érzelmek	649	18,4	18,7	100
	Total	3478	98,5	100	
Missing		4	53	1,5	
Total		3531	100		

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

13. táblázat: A kognitív-érzelmi modul 4 és 3 klaszteres megoldásának keresztábrájá

	4 klaszteres megoldás					
		1	2	3	4	Összesen
3 klaszteres megoldás	1	278	1	22	0	301
	2	96	1051	0	28	1175
	3	85	0	0	1970	2055
Összesen		459	1052	22	1998	3531

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

14. táblázat: A pozitív-negatív érzelmi modul 4 és 3 klaszteres megoldásának keresztábrájá

4 klaszteres megoldás						
		1	2	3	4	Összesen
3 klaszteres megoldás	1	0	3	94	53	150
	2	98	471	109	0	678
	3	2257	0	446	0	2703
Összesen		2355	474	649	53	3531

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

15. táblázat: Aktivitás-intencionalitás klaszterek és topikok összefüggése, elemszámok

Khí-négyszet < 0,001; Cramer's V: 0,146	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
1 Erős kényszer	18	64	58	64	102	137	12	455
2 Kiszolgáltatottság	135	105	191	186	109	178	190	1094
3 Gyenge kényszer	110	183	224	155	216	251	125	1264
4 Tudatos döntések	88	103	67	95	140	161	64	718
Összesen	351	455	540	500	567	727	391	3531

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

16. táblázat: Aktivitás-intencionalitás klaszterek és topikok összefüggése, oszlopszázalékok

Khí-négyszet < 0,001; Cramer's V: 0,146	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
1 Erős kényszer	5,1%	14,1%	10,7%	12,8%	18,0%	18,8%	3,1%	12,9%
2 Kiszolgáltatottság	38,5%	23,1%	35,4%	37,2%	19,2%	24,5%	48,6%	31,0%
3 Gyenge kényszer	31,3%	40,2%	41,5%	31,0%	38,1%	34,5%	32,0%	35,8%
4 Tudatos döntések	25,1%	22,6%	12,4%	19,0%	24,7%	22,1%	16,4%	20,3%

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

17. táblázat: Aktivitás-intencionalitás klaszterek és topikok összefüggése, adjusztált standardizált reziduálisok

Khí-négyszet < 0,001; Cramer's V: 0,146	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság
1 Erős kényszer	-4,6	0,8	-1,6	-0,1	4	5,4	-6,1
2 Kiszolgáltatottság	3,2	-3,9	2,4	3,2	-6,6	-4,3	8
3 Gyenge kényszer	-1,8	2,1	3	-2,4	1,2	-0,8	-1,7
4 Tudatos döntések	2,3	1,3	-5	-0,8	2,8	1,4	-2,1

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

18. táblázat: Aktivitás-intencionalitás klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, elemszámok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
Kormányközeli	1 Erős kényszer	7	28	28	23	71	66	3	226
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	45	34	85	70	61	68	62	425
Cramer's V: 0,163	3 Gyenge kényszer	52	70	103	69	129	124	37	584
	4 Tudatos döntések	46	36	29	43	96	79	18	347
Összesen		150	168	245	205	357	337	120	1582
Balliberális	1 Erős kényszer	6	10	11	10	3	21	6	67
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	51	21	45	9	5	16	72	219
Cramer's V: 0,207	3 Gyenge kényszer	26	30	54	15	15	26	64	230
	4 Tudatos döntések	16	23	20	4	8	6	30	107
Összesen		99	84	130	38	31	69	172	623
Szélsőjobb	1 Erős kényszer	5	26	19	31	28	50	3	162
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	39	50	61	107	43	94	56	450
Cramer's V: 0,137	3 Gyenge kényszer	32	83	67	71	72	101	24	450
	4 Tudatos döntések	26	44	18	48	36	76	16	264
Összesen		102	203	165	257	179	321	99	1326

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

19. táblázat: Aktivitás-intencionalitás klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, oszlopszázalékok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
Kormányközeli	1 Erős kényszer	4,70%	16,70%	11,40%	11,20%	19,90%	19,60%	2,50%	14,30%
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	30%	20,20%	34,70%	34,10%	17,10%	20,20%	51,70%	26,90%
Cramer's V: 0,163	3 Gyenge kényszer	34,70%	41,70%	42,00%	33,70%	36,10%	36,80%	30,80%	36,90%
	4 Tudatos döntések	30,70%	21,40%	11,80%	21,00%	26,90%	23,40%	15,00%	21,90%
Balliberális	1 Erős kényszer	6,10%	11,90%	8,50%	26,30%	9,70%	30,40%	3,50%	10,80%
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	51,50%	25,00%	34,60%	23,70%	16,10%	23,20%	41,90%	35,20%
Cramer's V: 0,207	3 Gyenge kényszer	26,30%	35,70%	41,50%	39,50%	48,40%	37,70%	37,20%	36,90%
	4 Tudatos döntések	16,20%	27,40%	15,40%	10,50%	25,80%	8,70%	17,40%	17,20%
Szélsőjobb	1 Erős kényszer	4,90%	12,80%	11,50%	12,10%	15,60%	15,60%	3,00%	12,20%
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	38,20%	24,60%	37,00%	41,60%	24,00%	29,30%	56,60%	33,90%
Cramer's V: 0,137	3 Gyenge kényszer	31,40%	40,90%	40,60%	27,60%	40,20%	31,50%	24,20%	33,90%
	4 Tudatos döntések	25,50%	21,70%	10,90%	18,70%	20,10%	23,70%	16,20%	19,90%

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

20. táblázat: Aktivitás-intencionalitás klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, adjusztált standardizált reziduálisok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság
Kormányközeli	1 Erős kényszer	-3,5	0,9	-1,4	-1,3	3,4	3,1	-3,8
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	0,9	-2	3	2,5	-4,7	-3,1	6,4
Cramer's V: 0,163	3 Gyenge kényszer	-0,6	1,3	1,8	-1	-0,3	-0,1	-1,4
	4 Tudatos döntések	2,7	-0,2	-4,2	-0,4	2,6	0,8	-1,9
Balliberális	1 Erős kényszer	-1,6	0,4	-0,9	3,2	-0,2	5,6	-3,6
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	3,7	-2,1	-0,1	-1,5	-2,3	-2,2	2,2
Cramer's V: 0,207	3 Gyenge kényszer	-2,4	-0,2	1,2	0,3	1,4	0,1	0,1
	4 Tudatos döntések	-0,3	2,7	-0,6	-1,1	1,3	-2	0,1
Szélsőjobb	1 Erős kényszer	-2,3	0,3	-0,3	-0,1	1,5	2,1	-2,9
Khí-négyzet < 0,001	2 Kiszolgáltatottság	1	-3	0,9	2,9	-3	-2	4,9
Cramer's V: 0,137	3 Gyenge kényszer	-0,6	2,3	1,9	-2,4	1,9	-1,1	-2,1
	4 Tudatos döntések	1,5	0,7	-3,1	-0,6	0,1	1,9	-1

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

21. táblázat: Passzivitás-kényszer klaszterek és topikok összefüggése, elemszámok

Khi-égyzet < 0,001; Cramer's V: 0,142	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összesen
1 Aktív-autonóm	147	162	270	175	238	339	162	1493
2 Beletörődő	9	28	20	26	53	21	12	169
3 Tehetetlen	37	47	29	111	110	171	54	559
4 Gyengén passzív	158	218	221	188	166	196	163	1310
Összesen	351	455	540	500	567	727	391	3531

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

22. táblázat: Passzivitás-kényszer klaszterek és topikok összefüggése, oszlopszázalékok

Khi-égyzet < 0,001; Cramer's V: 0,142	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
1 Aktív-autonóm	41,90%	35,60%	50,00%	35,00%	42,00%	46,60%	41,40%	42,30%
2 Beletörődő	2,60%	6,20%	3,70%	5,20%	9,30%	2,90%	3,10%	4,80%
3 Tehetetlen	10,50%	10,30%	5,40%	22,20%	19,40%	23,50%	13,80%	15,80%
4 Gyengén passzív	45,00%	47,90%	40,90%	37,60%	29,30%	27,00%	41,70%	37,10%

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

23. táblázat: Passzivitás-kényszer klaszterek és topikok összefüggése, adjusztált standardizált reziduálisok

Khi-égyzet < 0,001; Cramer's V: 0,142	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság
1 Aktív-autonóm	-0,2	-3,1	3,9	-3,6	-0,2	2,7	-0,4
2 Beletörődő	-2,1	1,5	-1,3	0,5	5,6	-2,7	-1,7
3 Tehetetlen	-2,9	-3,4	-7,2	4,2	2,5	6,4	-1,2
4 Gyengén passzív	3,2	5,1	2	0,2	-4,2	-6,4	2

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

24. táblázat: Passzivitás-kényszer klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, elemszámok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
Kormányközeli	1 Aktív-autonóm	60	56	132	56	149	145	55	653
Khi-négyzet < 0,001 Cramer's V: 0,142	2 Beletörődő	3	12	8	10	39	6	3	81
	3 Tehetetlen	17	16	7	53	61	86	23	263
	4 Gyengén passzív	70	84	98	86	108	100	39	585
Összesen		150	168	245	205	357	337	120	1582
Balliberális	1 Aktív-autonóm	45	30	48	11	16	36	64	250
Khi-négyzet < 0,001 Cramer's V: 0,170	2 Beletörődő	2	3	5	3	2	2	5	22
	3 Tehetetlen	6	11	12	11	9	17	19	85
	4 Gyengén passzív	46	40	65	13	4	14	84	266
Összesen		99	84	130	38	31	69	172	623
Szélsőjobb	1 Aktív-autonóm	42	76	90	108	73	158	43	590
Khi-négyzet < 0,001 Cramer's V: 0,121	2 Beletörődő	4	13	7	13	12	13	4	66
	3 Tehetetlen	14	20	10	47	40	68	12	211
	4 Gyengén passzív	42	94	58	89	54	82	40	459
Összesen		102	203	165	257	179	321	99	1326

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

25. táblázat: Passzivitás-kényszer klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, oszlopszázalékok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
Kormányközeli	1 Aktív-autonóm	40,00%	33,30%	53,90%	27,30%	41,70%	43,00%	45,80%	41,30%
Khi-négyszet < 0,001	2 Beletörődő	2,00%	7,10%	3,30%	4,90%	10,90%	1,80%	2,50%	5,10%
Cramer's V: 0,142	3 Tehetetlen	11,30%	9,50%	2,90%	25,90%	17,10%	25,50%	19,20%	16,60%
	4 Gyengén passzív	46,70%	50,00%	40,00%	42,00%	30,30%	29,70%	32,50%	37,00%
Balliberális	1 Aktív-autonóm	45,50%	35,70%	36,90%	28,90%	51,60%	52,20%	37,20%	40,10%
Khi-négyszet < 0,001	2 Beletörődő	2,00%	3,60%	3,80%	7,90%	6,50%	2,90%	2,90%	3,50%
Cramer's V: 0,170	3 Tehetetlen	6,10%	13,10%	9,20%	28,90%	29,00%	24,60%	11,00%	13,60%
	4 Gyengén passzív	46,50%	47,60%	50,00%	34,20%	12,90%	20,30%	48,80%	42,70%
Szélsőjobb	1 Aktív-autonóm	41,20%	37,40%	54,50%	42,00%	40,80%	49,20%	43,40%	44,50%
Khi-négyszet < 0,001	2 Beletörődő	3,90%	6,40%	4,20%	5,10%	6,70%	4,00%	4,00%	5,00%
Cramer's V: 0,121	3 Tehetetlen	13,70%	9,90%	6,10%	18,30%	22,30%	21,20%	12,10%	15,90%
	4 Gyengén passzív	41,20%	46,30%	35,20%	34,60%	30,20%	25,50%	40,40%	34,60%

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

26. táblázat: Passzivitás-kényszer klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, adjusztált standardizált reziduálisok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság
Kormányközeli	1 Aktív-autonóm	-0,3	-2,2	4,4	-4,4	0,2	0,7	1,1
Khi-négyszet < 0,001	2 Beletörődő	-1,8	1,3	-1,4	-0,2	5,7	-3,1	-1,4
Cramer's V: 0,142	3 Tehetetlen	-1,8	-2,6	-6,3	3,8	0,3	4,9	0,8
	4 Gyengén passzív	2,6	3,7	1,1	1,6	-3	-3,1	-1,1
Balliberális	1 Aktív-autonóm	1,2	-0,9	-0,8	-1,5	1,3	2,2	-0,9
Khi-négyszet < 0,001	2 Beletörődő	-0,9	0	0,2	1,5	0,9	-0,3	-0,5
Cramer's V: 0,170	3 Tehetetlen	-2,4	-0,2	-1,6	2,8	2,6	2,8	-1,2
	4 Gyengén passzív	0,8	1	1,9	-1,1	-3,4	-4	1,9
Szélsőjobb	1 Aktív-autonóm	-0,7	-2,2	2,8	-0,9	-1,1	2	-0,2
Khi-négyszet < 0,001	2 Beletörődő	-0,5	1	-0,5	0,1	1,1	-0,9	-0,4
Cramer's V: 0,121	3 Tehetetlen	-0,6	-2,6	-3,7	1,2	2,5	3	-1,1
	4 Gyengén passzív	1,4	3,8	0,2	0	-1,3	-3,9	1,3

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

27. táblázat: Kogníció-érzelem klaszterek és topikok összefüggése, elemszámok

Khi-négyszet < 0,001; Cramer's V: 0,165	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összesen
1 Emocionalitás	20	24	31	102	45	61	18	301
2 Kogníció	148	112	176	178	195	190	176	1175
3 Bizonytalan-távolságtartó	183	319	333	220	327	476	197	2055
Összesen	351	455	540	500	567	727	391	3531

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

28. táblázat: Kogníció-érzelem klaszterek és topikok összefüggése, oszlopszázalékok

Khi-négyszet < 0,001; Cramer's V: 0,165	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
1 Emocionalitás	5,70%	5,30%	5,70%	20,40%	7,90%	8,40%	4,60%	8,50%
2 Kogníció	42,20%	24,60%	32,60%	35,60%	34,40%	26,10%	45,00%	33,30%
3 Bizonytalan-távolságtartó	52,10%	70,10%	61,70%	44,00%	57,70%	65,50%	50,40%	58,20%

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

29. táblázat: Kogníció-érzelem klaszterek és topikok összefüggése, adjusztált standardizált reziduálisok

	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság
1 Emocionalitás	-2	-2,7	-2,5	10,3	-0,5	-0,1	-2,9
2 Kogníció	3,7	-4,2	-0,4	1,2	0,6	-4,6	5,2
3 Bizonytalan-távolságtartó	-2,4	5,5	1,8	-6,9	-0,3	4,5	-3,3

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

30. táblázat: Kogníció-érzelem klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, elemszámok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
Kormányközeli	1 Emocionalitás	6	11	14	31	23	29	8	122
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	71	33	94	82	132	97	53	562
Cramer's V: 0,144	3 Bizonytalan-távolságtartó	73	124	137	92	202	211	59	898
Összesen		150	168	245	205	357	337	120	1582
Balliberális	1 Emocionalitás	7	6	10	6	7	7	6	49
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	41	34	31	16	10	9	77	218
Cramer's V: 0,199	3 Bizonytalan-távolságtartó	51	44	89	16	14	53	89	356
Összesen		99	84	130	38	31	69	172	623
Szélsőjobb	1 Emocionalitás	7	7	7	65	15	25	4	130
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	36	45	51	80	53	84	46	395
Cramer's V: 0,214	3 Bizonytalan-távolságtartó	59	151	107	112	111	212	49	801
Összesen		102	203	165	257	179	321	99	1326

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

31. táblázat: Kogníció-érzelem klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, oszlopszázalékok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
Kormányközeli	1 Emocionalitás	4,00%	6,50%	5,70%	15,10%	6,40%	8,60%	6,70%	7,70%
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	47,30%	19,60%	38,40%	40,00%	37,00%	28,80%	44,20%	35,50%
Cramer's V: 0,144	3 Bizonytalan-távolságtartó	48,70%	73,80%	55,90%	44,90%	56,60%	62,60%	49,20%	56,80%
Balliberális	1 Emocionalitás	7,10%	7,10%	7,70%	15,80%	22,60%	10,10%	3,50%	7,90%
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	41,40%	40,50%	23,80%	42,10%	32,30%	13,00%	44,80%	35,00%
Cramer's V: 0,199	3 Bizonytalan-távolságtartó	51,50%	52,40%	68,50%	42,10%	45,20%	76,80%	51,70%	57,10%
Szélsőjobb	1 Emocionalitás	6,90%	3,40%	4,20%	25,30%	8,40%	7,80%	4,00%	9,80%
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	35,30%	22,20%	30,90%	31,10%	29,60%	26,20%	46,50%	29,80%
Cramer's V: 0,214	3 Bizonytalan-távolságtartó	57,80%	74,40%	64,80%	44%	62,00%	66%	49,50%	60,40%

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

32. táblázat: Kogníció-érzelem klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, adjusztált standardizált reziduálisok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság
Kormányközeli	1 Emocionalitás	-1,8	-0,6	-1,3	4,3	-1	0,7	-0,4
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	3,2	-4,5	1	1,4	0,7	-2,9	2,1
Cramer's V: 0,144	3 Bizonytalan-távolságtartó	-2,1	4,7	-0,3	-3,7	-0,1	2,4	-1,7
Balliberális	1 Emocionalitás	-0,3	-0,3	-0,1	1,9	3,1	0,7	-2,5
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	1,5	1,1	-3	0,9	-0,3	-4,1	3,2
Cramer's V: 0,199	3 Bizonytalan-távolságtartó	-1,2	-0,9	2,9	-1,9	-1,4	3,5	-1,7
Szélsőjobb	1 Emocionalitás	-1	-3,3	-2,6	9,3	-0,7	-1,4	-2
Khí-négyszet < 0,001	2 Kogníció	1,3	-2,6	0,3	0,5	-0,1	-1,6	3,8
Cramer's V: 0,214	3 Bizonytalan-távolságtartó	-0,6	4,4	1,2	-6,1	0,5	2,4	-2,3

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

33. táblázat: Pozitív-negatív érzelem klaszterek és topikok összefüggése, elemszámok

	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összesen
Khí-négyszet < 0,001; Cramer's V: 0,149								
1 Érzelemmentes	227	348	378	253	410	465	274	2355
2 Pozitív érzelmek	20	38	88	82	79	133	34	474
3 Negatív érzelmek	97	65	71	145	70	122	79	649
Összesen	344	451	537	480	559	720	387	3478

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

34. táblázat: Pozitív-negatív érzelem klaszterek és topikok összefüggése, oszlopszázalékok

	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összes
Khí-négyszet < 0,001; Cramer's V: 0,149								
1 Érzelemmentes	66,00%	77,20%	70,40%	52,70%	73,30%	64,60%	70,80%	67,70%
2 Pozitív érzelmek	5,80%	8,40%	16,40%	17,10%	14,10%	18,50%	8,80%	13,60%
3 Negatív érzelmek	28,20%	14,40%	13,20%	30,20%	12,50%	16,90%	20,40%	18,70%

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

35. táblázat: Pozitív-negatív érzelem klaszterek és topikok összefüggése, adjusztált standardizált reziduálisok

	Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság
Khí-négyszet < 0,001; Cramer's V: 0,149							
1 Érzelemmentes	-0,7	4,6	1,4	-7,6	3,1	-2	1,4
2 Pozitív érzelmek	-4,5	-3,5	2	2,4	0,4	4,3	-2,9
3 Negatív érzelmek	4,8	-2,5	-3,5	7	-4,1	-1,3	0,9

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

36. táblázat: Pozitív-negatív érzélem klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, elemszámok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összesen
Kormányközeli	1 Érzelemmentes	100	131	177	115	257	219	83	1082
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	8	7	34	28	50	65	12	204
Cramer's V: 0,148	3 Negatív érzelmek	39	28	33	61	48	49	25	283
Összesen		147	166	244	204	355	333	120	1569
Balliberális	1 Érzelemmentes	64	56	87	23	22	45	120	417
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	5	10	24	4	5	12	11	71
Cramer's V: 0,143	3 Negatív érzelmek	28	17	18	8	3	11	39	124
Összesen		97	83	129	35	30	68	170	612
Szélsőjobb	1 Érzelemmentes	63	161	114	115	131	201	71	856
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	7	21	30	50	24	56	11	199
Cramer's V: 0,180	3 Negatív érzelmek	30	20	20	76	19	62	15	242
Összesen		100	202	164	241	174	319	97	1297

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

37. táblázat: Pozitív-negatív érzélem klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, oszlopszázalékok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság	Összesen
Kormányközeli	1 Érzelemmentes	68,00%	78,90%	72,50%	56,40%	72,40%	65,80%	69,20%	69,00%
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	5,40%	4,20%	13,90%	13,70%	14,10%	19,50%	10,00%	13,00%
Cramer's V: 0,148	3 Negatív érzelmek	26,50%	16,90%	13,50%	29,90%	13,50%	14,70%	20,80%	18,00%
Balliberális	1 Érzelemmentes	66,00%	67,50%	67,40%	65,70%	73,30%	66,20%	70,60%	68,10%
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	5,20%	12,00%	18,60%	11,40%	16,70%	17,60%	6,50%	11,60%
Cramer's V: 0,143	3 Negatív érzelmek	28,90%	20,50%	14,00%	22,90%	10,00%	16,20%	22,90%	20,30%
Szélsőjobb	1 Érzelemmentes	63,00%	79,70%	69,50%	47,70%	75,30%	63,00%	73,20%	66,00%
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	7,00%	10,40%	18,30%	20,70%	13,80%	17,60%	11,30%	15,30%
Cramer's V: 0,180	3 Negatív érzelmek	30,00%	9,90%	12,20%	31,50%	10,90%	19,40%	15,50%	18,70%

Forrás: saját szerkesztés. 2025.

38. táblázat: Pozitív-negatív érzélem klaszterek és topikok összefüggése politikai oldalak szerint, adjusztált standardizált reziduálisok

		Felelősség	Trianon igazságtalansága	Történelmi, oktatási kánon (NAT)	Hősies magyar nemzet	Összetartozás az elszakított magyarokkal	Erdély, erdélyi magyarok	Áldozatiság
Kormányközeli	1 Érzelemmentes	-0,3	2,9	1,3	-4,2	1,6	-1,4	0,1
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	-2,9	-3,6	0,5	0,3	0,7	4	-1
Cramer's V: 0,148	3 Negatív érzelmek	2,8	-0,4	-2	4,7	-2,5	-1,8	0,8
Balliberális	1 Érzelemmentes	-0,5	-0,1	-0,2	-0,3	0,6	-0,4	0,8
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	-2,2	0,1	2,8	0	0,9	1,7	-2,5
Cramer's V: 0,143	3 Negatív érzelmek	2,3	0,1	-2	0,4	-1,4	-0,9	1
Szélsőjobb	1 Érzelemmentes	-0,7	4,5	1	-6,6	2,8	-1,3	1,6
Khi-négyzet < 0,001	2 Pozitív érzelmek	-2,4	-2,1	1,1	2,6	-0,6	1,3	-1,1
Cramer's V: 0,180	3 Negatív érzelmek	3	-3,5	-2,3	5,7	-2,8	0,4	-0,8

Forrás: saját szerkesztés. 2025.